

NOVI GLAS

MAGACIN HAK-A

1/2 / 87

A hrvatski
u čuvarnica?

U V O D N I K

Dosle se Vi, dragi štitelji, vjerojatno kupate i sunčate u ovo ljetno vrijeme i se odmarate od svojih činova smo se mi od uredništva konačno ipak prebudili iz našega poljetnoga sna. Zasukali smo si rukave i popali nekoliko „vrućih željezov“, kih morete najti

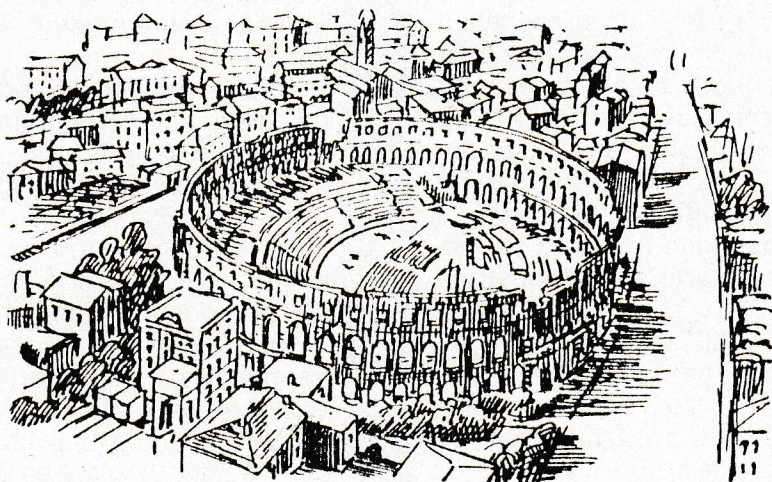
u ovom NG-u: za nas Hrvate zanimljivo pitanje čuvarnic ko se je opet odgodilo(i tim odsudilo da spi san „Trnoružice“?), Socijalističku mladinu, pitanje investiranja u Gradišće, umiranje lozova sa stručnog gledišta...A da bi Vam se, dragi štitelji ne bi

preveć zakadila glava od toliko „vrućega štiva“ smo nastavili NG s literaturom i zabavnim štivom. Čuda veselja Vam želji pri štanju uredništvo NG-a
P.S: Ako Vam se ipak glava važe, samo u mrzlu vodu s njom!

S A D R Ž A J

Jezični tečaj u Puli	3
Komo s našom gimnazijom	4
VOS Solidarno društvo mladine manjin	5
Zakon o čuvarstvu	6
Gradišćanski Hrvati na Ugri	10
Zeleni — Zöldek — die Grünen	11
Socijalistička mladina	12
Hearing Gradišće	14
Circum dederunt za naše šume	15
Šarom-barom	17
Južna Afrika	18
Cartoon	19
Die zusammengefaßte Geschichte er frühmittelalterlichen Kroaten	20
Potribna nam je retrospektivna bibliografija	22
Književna kritika	23
Hasanaginica	24
Prosim sjedite	26
Konzerviranje ili napredak gradišćanskohrvatskoga jezika	28
Komentarčići	31
Rješenja ganjkov	31
Uvodnik	2
Impressum	13

Jezični tečaj u Puli

Ljetošnji jezični tečaj za studente i srednjoškolce se je održao u Puli od 4.-14. julyja/srpnja ovoga ljeta. Na ovom tečaju je sudjelivalo 35 naših studenata koji su se u toku predavanja bavili s različitim temama iz područja literature, povijesti, zemljopisa i gramatike hrvatskoga standardnoga jezika.

Za razliku od prošloga ljeta kada se je studentom predstavljala čakavska literatura su se u ovom ljetu studenti bavili s kajkavskom literaturom. Predstavio se je „Grički dijalog“ od Antuna Gustava Matoša, a istotako i Fran Galovičeva pjesma „Crn-bel“. Po sebi se razumi da se je ovde prezentiralo najveće djelo koje je pisano na kajkavskom jeziku: „Balade Petrice Kerempuha“ od Miroslava Krleža. (Sa životom ovoga „galženjaka i obesenjaka“ smo se bavili i u posljednjem broju NG)

Prvi film prikazao se je u Zagrebu odnosno Hrvatskoj ljeta 1896. Ako se zame kao „datum rođenja“ filma 28. decembar/prosinac 1895. onda to ipak pokaže da je Zagreb

tada bio dost usko povezan s novosti u ostalom svitu. (Kot osnivači filma uopće gledaju se braća Lumière iz Pariza). Do prvoga hrvatskog filma se je ali ipak moralo čekati do ljeta 1917. kada se je predstavio prvi igrani film „Brcko u Zagrebu“. Da se je jur tada pokušavalo zadobiti erotikom publiku, kaže film „U donjim gaćama“, ki je izazvao oštru kritiku javnih institucijov zbog „drskog i bezobraznog prikazivanja ljudskog tijela“. Ali ča se je onda gledalo erotikom, danas gledaju dica u popodnevnom programu na tv. Prvo hrvatsko filmsko društvo „Croatia“ osnovalo se je u Zagrebu ljeta 1917. No potom je ali hrvatski isto kot i austrijski film spavao san „Trnoružice“ koga očividno još danas spi. . .

Nadalje smo i čuli o povijesti Istre. U prehistorijskoj dobi naselili su ovo područje dva plemena Histri i Liburni. (Od Histrov ishaja i današnje ime Istra). 6 stoljeće bila je Istra pod Rimskim carstvom. Spomenikov iz ove dobe je čuda: tako naprimjer arena u Puli. Ova

arena je uz 6 drugih po negdašnjem Rimskom carstvu jedina koja se je sačuvala. (Najpoznatija arena je sigurno Rimski koloseum). Po padu Rimskoga carstva 476 po narodjenju Jezusa nasljeduje ovo jebinstvo Bizant. Slaveni naselili su ovo područje u 6. i 7. stoljeću. Uglavnom su to bili Hrvati, a na sjeveru Istre naselili su se Slovenci. No ne samo Slaveni su hteli zauzeti ovu zemlju Istru. I Romani (Mlečani-Venecijanci) pa i Germani (Habsburgovci) su se zanimali za ovo područje. Tako je Istra postala raskršćem interesa trih velikih narodov. Istra se je podilila med Venecijanci i Habsburgovci. Venecijanci su posjedili zapadne dijelove Istre, a Habsburgovci istočne dijelove. Dokle su Talijani i Nemci živili u gradi, preostajala su sela Hrvatima i Slovencima. Po padu Venecijanske republike došao je i zapadni dio Istre pod Habsburgsku dinastiju. Tako da je Istra ostala pod Austro-Ugarskom ča do njegovoga raspada 1918. Potom je Istra došla pod Italiju prema da je najveći dio stanovništva bio hrvatski. Po drugom svjetskom boju se je Istra onda vratila u današnji sastav Hrvatske odnosno Jugoslavije.

U svojoj zaprtaj atmosferi razvili su Istarski Hrvati u toku stoljećev posebne muzičke instrumente i posebni način pjevanja. Roženice ili sopele imaju neku spodob sa frulom, ali i to samo u vanjskom obliku - ar glušu čisto drugačije. Mih je narodni Istarski instrument ki bi po opisu mogao odgovarati dudam ili gajdam u Slavoniji.

Kamo s našom gimnazijom?

Diskusija o hrvatskoj gimnaziji za Gradišćanske Hrvate je najmanje tako stara kako „star“ je Državni ugovor u kom je našoj narodnosti zasigurana ova tako važna a danas neophodna viša škola. Da tribamo hrvatsku gimnaziju, sve jedno u bilo koj formi, odobravaju svi, ki ozbiljno djelaju na daljnjem opstanku gradišćanskohrvatske narodnosti u Austriji. Ali zaoštava se diskusija, kade plasirati ovu višu školu za Gradišćanske Hrvate. Hrvatsko kulturno društvo u Gradišću je očividno jur pred nekolikimi ljeti sklopi internu ugovor s gradišćanskimi Ugri, da bi u Borti (Oberwart) u južnom Gradišću Hrvati i Ugri skupa plasirali svoju narodnu gimnaziju. Borta se čini i zbog toga aktualna, ar kot jedini glavni kotarski varoš dosada još nima gimnaziju.

Hrvatski akademski klub se je zaljubio u ideju **multifakultativne obrtne više škole, ka uz maturu školarom hrvatskoga, ugarskoga i nimškoga materinskoga jezika nudja mogućnost se obrazovati i u kakovoj struki. Moglo bi to biti na području poljodjelstva, šumarstva, elektrotehnike i tehnike za kompjutore.** HAK kot i mnogi drugi Hrvati su toga mišljenja, da bi ovakova vrst više škole bila za čuda atraktivnija nego obična gimnazija. Tim već atraktivnija, čim se zna, da obični maturanti danas teško moru najti kakovo djelo, još manje adekvatni posao.

Centralno plasirati gimnaziju za Gradišćanske Hrvate nije moguće, ar bilo u kom kraju Gradišća ju postavu, ostali kraji čedu reći, da im

je put tamo predalek, ako pred vlašćim stanom (u svakom kotaru) imaju ionako gimnaziju, trgovačku akademiju ili druge vrsti više škole.

To je uzrok, da se roditeljem a pred svim njevoj dici mora ponuditi tako interesantna forma više škole, da bi svoju dicu poslali još i u internat, da bi mogla pohoditi ovu tzv. **interkulturnu gimnaziju s posebnim težišćem na jednom obrtu, na jednoj struki.** HAK je zbog toga forsirao sridnje Gradišće, ar se čini, da je uz Jug najveć ogroženo od odnarodjivanja. Sela se spraznu, ar doma već nije kruha. S trbuhom za kruhom veli stara hrvatska poslovica — ada svi u Beč. Cilj ove interkulturne obrtne škole bi bio, da nudja izobrazbu i za alternativne struke, za alternativne produkte, pomoć kih bi veći mogao preživiti na selu prez da bi morao u varoš.

Sridnje Gradišće je i zbog toga na prvom mjestu u premišljavniji HAKa, ar se onde prem rapidnoga smanjivanja porodov more dočekati, da bi mnogi roditelji slali svoju dicu u ov „hrvatski odnosno intrekulturni gimnazij“, prez obzira na to, je li onda za glavnu školu u Velikom Borištofu bude još manje dice.

Diskusija za ovu hrvatsku gimnaziju ide naredno u čisto krivi smjer, kot se je to moglo upametzeti i pri prošlom seminaru HKDa u Trajštofu. Onde su naime neki naši funkcionari zastupali mišljenje, da bi Borta bila jedino mjesto, kade bi nam Gradišćanskim Hrvatom morali postaviti našu gimnaziju. Još i protiv hrvatskoga duha da bi bilo, ako se kade drugdir želji postaviti ovu gimna-

ziju smo začudjeno morali čuti u Trajštofu. Ovo se čini tako, kot kad bi se neki naši funkcionari zadovoljili s tom **jednom** gimnazijom i da bi ta morala stati u Borti, kad jednoč dâna obećanja ne smu lomiti.

Hrvatski akademski klub na svaki način podupira i ideju, da bi se i u Borti skupa s Ugri utemeljio narodna gimnazija. Potribno je za naše Hrvate na Jugu, da se konačno gleda jednoč i na nje. Ali spomenuta interkulturna stručna viša škola je neophodna, je li je sada u Velikom Borištofu, u Cindrofu ili u Pandrofu. Iz jur spomenutih uzrokov se čini lokacija u sridnjem Gradišću najbolje.

Uz ove spomenute gimnazije je na svaki način potribna gimnazija za narodne grupe s lokacijom u Beču. U Beču živi sve već dice osebusno i gradišćanskohrvatskih roditeljev. Zato se čini za Beč najrealističnije, da bi se onde sakupljalo najveć naše dice u jednoj gimnaziji. Ovo bi mogao biti tip **većjezične gimnazije kade bi se uz obavezne strane jezike podučavalo i hrvatski, ugarski, česki i slovenski.**

Uza to sve se ne smi zabiti na to, da bi u svi viši škola po Gradišću ali i u neki u Beču morala školarom nudjati mogućnost da se uču hrvatski a to u okviru dopodnevnoga podučavanja. Hrvatski bi morao biti i po izboru i obavezni predmet u kom se more isto i maturirati. Triba forsirati sve ove mogućnosti, stoprv onda ćemo si odgojiti ta intelektualni hrvatski potencijal, ki nam do sada manjka na svi područji.

Petar Tyrann

VOS—Volksgruppensolidarität

pokrovno društvo maldinskih organizacijev svih austrijskih narodnosti

Nedilju, 5. aprila ovoga ljeta konstituiralo se je novo društvo VOS—Volksgruppensolidarität (Solidarnost narodnih grup). Ovo društvo kani biti pokrovno društvo za sve mladinske organizacije etničkih grup u Austriji.

Do sada ima ovo društvo sljedeće članice:

za Hrvate: Hrvatski akademski klub HAK, Kulturna zadruha KUGA, Gradišćansko-hrvatsko žensko nogometno društvo ISKRE
za Slovence: Klub slovenskih študentov in študentk na Dunaju KSSŠD, Klub slovenskih študentov v Gradcu, Društvo prijateljev Kladiava, Koroška dijaška zveza, Krozek slovenskih bogoslovcev v Salzburgu

za Ugare: A Burgenlandi Magyar Kulturalis Egyesület Ifjusagi Csoportja (to je mladinska sekcija Gradišćansko-ugarskoga kulturnoga društva)

za Rome i Sintev: Inicijativna grupa Romov i Sintov češka narodna grupa zbog personalnih problemov u hipcu još neće pristupiti VOSu.

Židovi bi rado pristupili samo kot izvanredni posmatrači, jer se oni sami već vidu i čutu kot vjerska manjina nego kot etnička manjina.

Najvažniji cilji VOSa ke je zaključila konstituirajuća sjednica:

- političko školovanje za sve članice pojedinih organizacijev
- informativne priredbe
- kontakti drugim mladinskim organizacijam
- koordinacija med manjin-

skimi organizacijami
— redoviti informativni listi
— redovite informacije za medije

Najvažniji gremij VOSa je takozvani kuratorij. U ovom kuratoriju su zastupane sve manjinske organizacije. Njegova zadaća je, da sastavlja program djelovanja i da odibira i kontrolira odbor. U kuratoriju ima svaka nazočna manjina dva glase. To znači, da se moru na primjer hrvatske organizacije dogovoriti pred glasovanjem, kako kanu hasnovati svoje glase. Smisao ovoga modusa je, da Hrvati i Slovenci, ki su s već organizacijami zastupani u VOSu, ne moru naprimjer presiliti Ugare, da ča djelaju protiv interesov ugarske manjine.

Ako je ali pri sjednici jedna manjina zastupana samo jednom osobom, onda ima ta manjina samo jedan glas na raspolaganje. Pri odibiranju su za svaku odluku potribne 3/4 svih glasov.

Odibrani u odbor su za prvu perijodu, to je za jedno ljeto: predsjednica: Sabina Zwitter potpredsjednici: Andreas Szeberenyi, Franjo Schruiff sekretari: Marjan Pipp, Felix Wanschitz

blagajnik: Rudi Vouk referenti za djelovanje u javnosti: Richard Grilc, Gerlinde Stern-Pauer, Hubert Mikel referenti za priredbe: Sylvia Berlakovich, Gerhard Milalakovits, Mirjam Wiegele kontrolori: Stefan Roth, Valentin Kernjak

Članarina za svaku organizaciju iznaša 500,- š.

Pri prvoj odbornoj sjednici 27.4.87. su se pak zaključile prve konkretne akcije:

O Prošnja za subvencije
— od "Bundesjugendring"-a
— od zemaljskih vladov (Beč, Grac, Celovec, Željezno)
— od različnih ministarstvov i drugih javnih mjestov
— od privatnih šponsorov (banke...)

O Političko školovanje u okviru jednoga seminara koncem augusta ovoga ljeta. Teme ovoga seminara čedu biti:

- motiviranje vlašćih ljudi
- organizacija vlašćega društva
- analiza problemov drugih narodnosti
- pripravljanje projektov i akcijev

— retoričko školovanje
O Izdavanje redovitoga informativnoga lista. Ov informativni list će biti veći-zičan, svaki drugi broj će imati veći članak o jednoj manjini i aktualne informacije na svi manjinski jeziki.

Dočekati si moremo od VOSa, da će u prvom redu bolje funkcionirati koordinacija med različnimi manjinami. To će biti ali samo onda moguće, ako mladi ljudi — ne tako kot znamda već-ki iz starje generacije — pokažu, da moru usko suradjivati i sa zastupniki drugih manjin prez te zamisli, da kanu bilo-ku drugu manjinu prehinjiti. Istotako moramo u budućnosti imati već zaufanja i u naše ljude i u zastupnike drugih manjin. Problemi su nam naime isti, a skupa smo sigurno jači.

Franjo Schruiff

Zakon o čuvarstvu

27. juniya 1985. ljeta je zem. savjetnik Ivica Karall pozvao na takozvanu „anketu o čuvarstvu“. K ovoj „anketi“ su bila pozvana i različna gradišćanskohrvatska društva (HKD, HAK, HNVŠ, DZ i Prezidij) da bi predlagala promjene za novi zakon o čuvarstvu. Početkom ovoga ljeta se je onda izdjelani nacrt (zapravo nacrt i objašnjenja) dostavio različnim društvam. Hrvatska društva su tada dostali mogućnost da izrazu

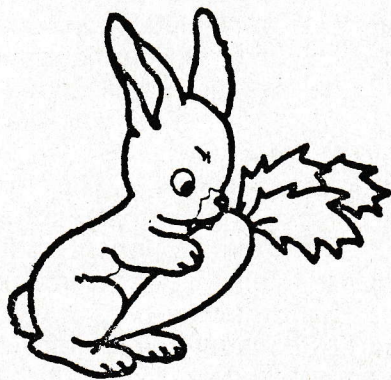
svoje mišljenje i da svoj stav ponovno prenosu zemaljskoj vladi. Ar polag riči odgovornoga savjetnika za čuvarstvo Ivica Karall bi se još ovo ljeta mogao zaključiti novi zakon. Za prisposobu različnih stavov su mi ali stala na raspolaganje samo mišljenja HAKa, HKDa/HNVŠe i DZe. Sva napomenuta društva pozdravljaju u svoji uvodni riči ovu inicijativu da se novelira zakon o čuvarstvu iz ljeta 1973. Pred svim HAK ističe i

pozdravlja ideju da bi se u novom zakonu instaliralo i teritorijalno i roditeljsko pravo („...Wir begrüßen die Idee, daß in der vorgesehenen Gesetzesnovelle sowohl das **Territorial-** als auch das **Elternrecht** bei der Installation zweisprachiger Kindergärten zur Anwendung kommen soll“..)
§2 ovoga nacra o čuvarnica se onda poblize bavi s pitanjem dvojezičnih čuvarnic.

“2. Nach §2 ist folgender §2a mit folgender Überschrift einzufügen:

„Gemischtsprachige Kindergärten“
§2a

(1) Gehören in einer Gemeinde (Ortschaft) nach den Ergebnissen der letzten Volkszählung mindestens **25 v.H.** der Bewohner der kroatischen oder ungarischen Volksgruppe an, so hat jedes Kind österreichischer Staatsbürgerschaft, das in dieser Gemeinde (Ortschaft) einen öffentlichen Kindergarten besucht, das Recht neben der deutschen Sprache auch die Sprache der betreffenden Volksgruppe als Kindergartensprache zu gebrauchen oder sich darin vorzubilden. Wird in einer solchen Gemeinde (Ortschaft) die Zahl von 25 v.H. nicht erreicht, bleibt dieses Recht auch dann gewahrt, wenn dies **der Wille der gesetzlichen Vertreter von mindestens zwei Kindern** ist, die einer dieser Volksgruppen in der Gemeinde (Ortschaft) angehören. Ein Kind kann jedoch nur mit Willen seines gesetzlichen Vertreters verhalten werden, die betreffende Volkssprache im Kindergarten zu gebrauchen“.

K ovomu predlaže HAK slijedeću promjenu: „In den Gemeinden (Ortschaften), die laut Landesstatistik als kroatische oder ungarische geführt werden (z.B: Landtagswahlen), hat jedes Kind österreichischer Staatsbürgerschaft das Recht, in einem öffentlichen Kindergarten neben der deutschen Sprache auch die Sprache der betreffenden Volksgruppe zumindest **gleichberechtigt** als Kindergartensprache zu gebrauchen und sich darin vorzubilden. Dieses Recht sollte auch dann gewahrt bleiben, wenn dies der Wille der gesetzlichen Vertreter von mindestens zwei Kindern ist, auch wenn diese **nicht** einer der betreffende Volksgruppe der Gemeinde angehören.

K ovomu paragrafu se HKD/HNVŠ izrazu skeptično zbog priminjenja rezultatov narodne brojidbe „...Im Hinblick auf unsere Erfahrungen mit den Ergebnissen der Volkszählungen haben wir eine natürliche und verständliche Skepsis gegenüber den Resultaten von Volkszählungen...Im Interesse der Sache wird aber die vorgeschlagene Formulierung **akzeptiert**, da der Schwerpunkt der Novelle in der Betonung des Elternrechtes liegt. Im Sinne der „Charta der Volksgruppen in Österreich“ wird vorgeschlagen, daß die Erziehung kroatischer oder ungarischer Kinder in ihrer Muttersprache auch **in den natürlichen Verwaltungs- und Wirtschaftszentren** des Landes ermöglicht wird.“

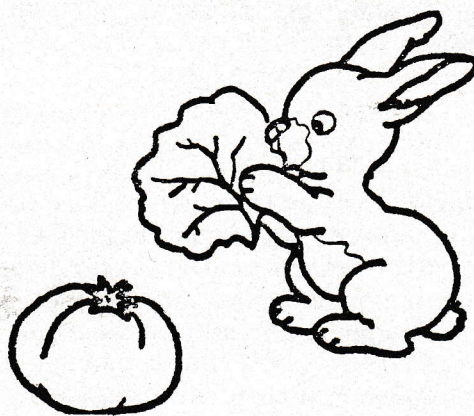
Slično misli i DZ „...der im §2a postulierte Prozentsatz von 25 v.H. erscheint uns angesichts der mancherorts fragwürdigen Praktiken bei den Durchführungen von Volkszählungen problematisch; darüberhinaus stellt dieser Prozentsatz in der Volksgruppenpolitik eine **gerade noch tolerierbare Größe** dar, da die internationale Praxis eine Bandbreite von 5 — 25% aufweist.“

Odlomak (2) Soweit in öffentlichen Kindergärten, bei denen die in Abs.1 genannten Voraussetzungen gegeben sind, Kindergärtner(innen) beschäftigt sind, die keine oder nur geringe Kenntnisse der in Abs.1 genannten, jenseits in Betracht kommenden Sprache der betreffenden Volksgruppe aufweisen oder sonstige Gründe es erfordern, hat das Land - sofern dies nicht durch die Gemeinde, einen Gemeindeverband, eine andere Gebietskörperschaft oder durch einen Verein erfolgt - für die Bereitstellung einer **Assistenzkindergärtnerin bzw. eines Assistenzkindergärtners** zu sorgen, die neben den Erfordernissen des §19 Abs.3 auch über Kenntnisse der Sprache der betreffenden Volksgruppe verfügen, die das herkömmliche Maß überschreiten oder doch zumindest erreichen.

Odlomak (3) Sofern in einem öffentlichen Kindergarten, bei dem die Voraussetzungen des Abs.1 gegeben sind, Kinder ausschließlich in deutscher Sprache zu betreuen sind, ist hierfür eine eigene Gruppe vorzusehen.

Odlomak (4) Der Gebrauch der in Betracht kommenden Sprache der betreffenden Volksgruppe hat bei Vorliegen der in Abs.1 genannten Voraussetzungen im erforderlichen Ausmaß, **mindestens jedoch an drei Tagen in der Woche durch je zwei Stunden** zu erfolgen. Die Landesregierung kann durch Verordnung die näheren Vorschriften über Art und Ausmaß der Verwendung der in Betracht kommenden

U ovoj točki DZ vidi „**nejednako izlaganje roditeljskoga prava**“ „...die ungleichmäßige Auslegung des „Elternrechtes“: das im §2a (1) eingeräumte Recht auf Gebrauch der Volksgruppensprache, wenn es der Wille der gesetzlichen Vertreter von mindestens zwei Kindern ist, einerseits und das Postulat im §2a (3) andererseits, wonach unabhängig von der Zahl für Kinder, die ausschließlich in deutscher Sprache zu betreuen sind, eine eigene Gruppe vorzusehen ist, stellt eine disparitätische Interpretation des Elternrechtes dar, das nicht nur dem Gleichheitsprinzip zuwiderläuft sondern auch die abzulehnende Möglichkeit zur Schaffung von separaten Gruppen weit eröffnet“. Nadalje misli DZ o ovom odlomku (3) „...die laut §2a (3) vorzusehende **eigene Gruppe** für ausschließlich in deutscher Sprache zu betreuende Kinder wird aus pädagogischen und psychologischen Gründen **abgelehnt**, da dadurch die das Zusammenleben der Volksgruppen fördernde und integrative Wirkung des Kindergartens stark minimiert, wenn nicht gar ausgeschlossen wird. Darüberhinaus schließt §8 (6) korrespondierend mit §2a (3), die Gewährung des Landesbeitrages für die eigens zu führende und in deutscher Sprache zu betreuende Kindergruppe bei Nichtvorliegen der Voraussetzungen nach den Absätzen 3 bis 5 aus; **dieser finanzielle Aspekt spricht zusätzlich aus Sicht der betroffenen Gemeinden gegen die Installierung einer eigenen Gruppe.**

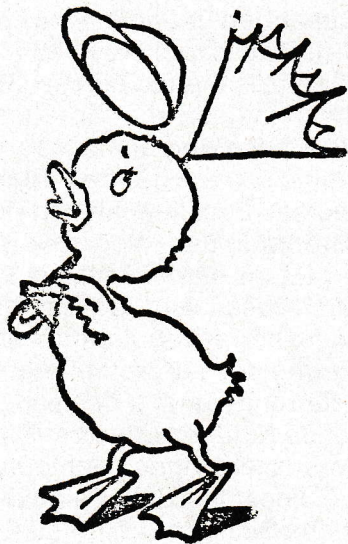
Na ovom odlomku (4) potpikuju se i HAK i HKD/HNVŠ. HAK misli „... Der Gebrauch der in Betracht kommenden Sprache. . hat im erforderlichen Ausmaß, mindestens jedoch **zu gleichen Teilen** zu erfolgen.“ HKD predlaže slijedeće promjene: „Im Absatz 4 sollte es anstatt der Formulierung „Die Landesregierung kann durch Verordnung“ „**hat** durch Verordnung“ lauten. Der Begriff „erforderliches

Volksgruppensprache bzw. der näheren Voraussetzungen für die Einstellung der im Abs.2 genannten Assistenzkindergärtner(innen) an Kindergärten in dem Abs.1 genannten Gemeinden (Ortschaften) erlassen.“

§3 odlomak (6) Die Landesregierung kann bei Bedarf durch Verordnung Erziehungspläne für die Kindergärten festsetzen. Die Erziehungspläne haben zu enthalten:

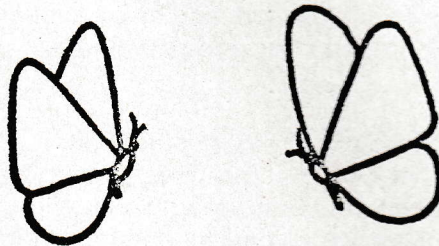
- a) die allgemeinen Erziehungsziele
- b) die Bildungs- und Erziehungsaufgaben insbesondere der Arbeitsgebiete: religiöse Erziehung, Spielerziehung, Sprecherziehung (insbesondere in gemischtsprachigen Ortschaften mit den Volksgruppensprachen Kroatisch oder Ungarisch), Entwicklung der kognitiven Fähigkeiten, Natur- und Sachbegegnung, bildnerisches Gestalten, musische und rhythmische Erziehung, Bewegungserziehung, Erziehung zur Selbständigkeit, Bekanntmachen mit Mengen und Verkehrserziehung;
- c) didaktische Grundsätze

§6 odlomak (4) Zur Unterstützung der Kindergartenaufsicht in Kindergärten, in denen Kinder auch in der kroatischen oder ungarischen Sprache betreut werden, kann die Landesregierung je eine(n) Fachberater(in) für diese Sprache bestellen.“

Ausmaß“ ist schwer zu definieren. Es darf nicht dazukommen, daß das **Mindestausmaß** in Anlehnung an gewisse „Vorbilder“ **gleichzeitig auch das Höchstausmaß** darstellt. Es ist leider eine Tatsache, daß unbestimmte Begriffe stets zu Ungunsten der Volksgruppe ausgelegt werden.“

Ovde predlažu HKD/HNVŠ „Falls durch Verordnung Erziehungspläne festgesetzt werden sollten, dann soll in diesen auch die **Liebe zur Muttersprache** zum Ausdruck kommen.“

HKD/HNVŠ željtu dodatak „Es sollte zum Ausdruck kommen, daß der Fachberater zu bestellen und bei der Inspektion eines zweisprachigen Kindergartens durch ein Aufsichtsorgan, das nur der deutschen Sprache mächtig ist, verpflichtend heranzuziehen ist.“

Na kraju potribuju HAK, HKD/HNVŠ da bi se kriteriji izobrazbe čuvarkov istotako preminjili. HAK: „Außerdem schlagen wir vor, daß in der Gesetzesnovelle die sprachliche Ausbildung der angehenden Fachkräfte für zweisprachige Kindergärten in der betreffenden Volksgruppensprache reformiert und den Erfordernissen entsprechend besser gestaltet wird.“

HKD/HNVŠ: „Im übrigen kann eine erfolgreiche zweisprachige Erziehung der Kinder nur dann seriöserweise angestrebt werden, wenn auch die fachlichen Anstellungserfordernisse entsprechend geändert werden.“

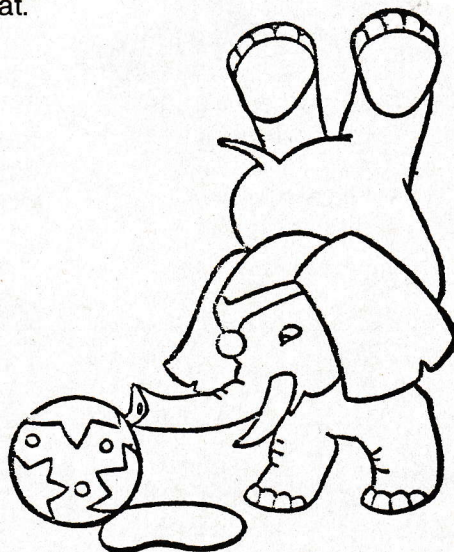
U drugom dijelu u takozvani „objašnjenji“ se neki pojmi razlažu: za dvojezični odgoj dođu u obzir slijedeće čuvarnice: Novo Selo, Pandrof, Bijelo Selo, Vorištan, Klimpuh, Uzlop, Cindrof, Cogrštof, Štikapron, Celindof, Trajštof, Prodrštof, Otava, Rasporak-

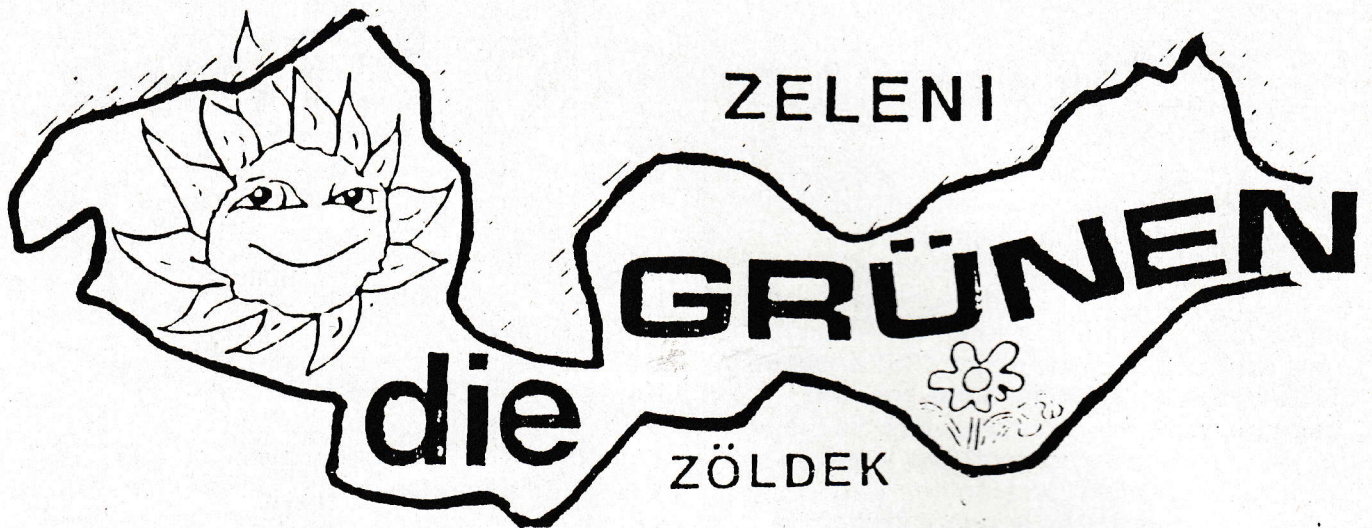
Pajngrt, Filež, Dolnja Pulja, Bajngrob, Rupišće, Čajta, Pinkovac, Nova Gora i Stinjaki. 2 asistenc-čuarke bi se morale staviti na raspolaganje za kotar Željezno. U seli Vorištan, Celindof, Štikapron i Uzlop poslovala bi jedna asistenc-čuaraka, a u Cin-

drofu, Cogrštofu, Prodrštofu i u Rasporaku-Pajngrtu druga. Još jedna asistenc-čuaraka bi se tribala namjestiti i za Pandrof i Bijelo Selo odnosno Novu Goru i Stinjake. Sve skupa bi bile 3 (?! napomena red.) asistenc-čuarke.

K pitanju temeljnoga prava na hrvatski jezik u čuvarnica piše se u „objašnjeni“, „...daß seitens des Bundes die Auffassung vertreten wird, daß keine der einschlägigen Grundrechtsbestimmungen (z.B. Art.7 Staatsvertrag 1955, Art.8 B-VG, Art.66 bis 68 Staatsvertrag von St. Germain) eine Aussage darüber enthält, daß in Kindergärten die Volksgruppensprache berücksichtigt werden müßte. Auffallend einschränkend vertritt daher das Bundeskanzleramt im vorerwähnten Schreiben die Auffassung, **Art.7 des Staatsvertrages 1955 erwähne die Kindergärten nicht nur nicht, sondern „begnüge sich“** offenbar damit, daß die Kinder (nur) im „Elementarunterricht“ (d.h. - weil im Kindergarten ja nicht „unterrichtet“ wird - erst in der Schule) in der jeweiligen Volksgruppensprache ausgebildet werden. — Bei alledem geht das Bundeskanzleramt-Verfassungsdienst eben davon aus, daß die legislativen Vorhaben des Burgenlandes **nicht auf die Einräumung eines grundrechtlichen Anspruches auf zweisprachige Kindergärten abzielen**, sondern z.B. die Organisation derartiger betreffen, und räumt ein, daß es dem Landesgesetzgeber in Ausübung der Kompetenz des Art. 14 Abs. 4 lit b B-VG unbenommen ist, auf die sprachliche Vielfalt der Volksgruppen Bedacht zu nehmen. Dem folgend konnten im Entwurf jedenfalls **keine (Grund-)Rechte für Volksgruppen geschaffen werden**, sondern lediglich organisatorische Bedingungen, Modelle und sonstige Maßnahmen für die Einrichtung und Führung solcher „zweisprachiger Kindergärten“. Zu letzterem war aber der Landesgesetzgeber schon auf Grund des derzeit in Geltung stehenden Kindergartengesetzes verpflichtet, weil danach auch die Schulreife zu fördern ist und es im Burgenland jedenfalls gesetzmäßig, aber auch tatsächlich gemischtsprachige Volksschulen gibt und die Schulreife auch für diese Schulen im Kindergarten zu fördern ist. — Grundrechte hierfür nach den Kompetenzbestimmungen des Art.10 Abs.1 Z 1 B-VG zu schaffen oder aber zu einer Auslegung zu gelangen, daß der in Art.7 des Staatsvertrages 1955 verwendete Ausdruck „Elementarunterricht“ nicht doch die Kindergartensprache miteinbeziehe, muß daher weiterhin Verpflichtung des Bundes bleiben.

Ovomu mišljenju se suprotstavljaju HKD/HNVŠ „Zu den Ausführungen in den „Erläuterungen“ wonach seitens des Bundes die Auffassung vertreten wird, daß keine der einschlägigen Grundrechtsbestimmungen (z.B. Art.7 des Staatsvertrages 1955 oder Artikel 66—68 des Staatsvertrages von St. Germain) eine Aussage darüber enthält, daß in Kindergärten die Volksgruppensprache berücksichtigt werden müßte, und vom Bundeskanzleramt auffallend einschränkend die Auffassung vertreten wird, Artikel 7 des Staatsvertrages von 1955 erwähne die Kindergärten nicht nur nicht, sondern „begnüge sich“ offenbar damit, daß die Kinder (nur) im „Elementarunterricht“ (d.h. - weil im Kindergarten ja nicht unterrichtet wird — erst in der Schule) in der jeweiligen Volksgruppensprache ausgebildet werden, kann nur kopfschüttelnd vermerkt werden, daß eine Ansicht aufgewärmt wird, die im Interesse Österreichs besser wieder vergessen wird. Man sollte sich den geradezu „spartanischen“ Text des Pariser Vertrages ansehen und dann das Kindergartenwesen in Südtirol. Vielleicht ruft man sich in Erinnerung, wie es in der unmittelbaren Nachkriegszeit, als sowohl der Pariser Vertrag als auch der Artikel 7 formuliert wurden, mit dem Kindergartenwesen in Südtirol, Kärnten und Burgenland bestellt war. Möglicherweise findet man im Bundeskanzleramt noch Aufzeichnungen über Gespräche aus den frühen „Siebziger-Jahren“, als unter Vorsitz von Dr. Kreisky und in Anwesenheit des damaligen Außenministers Dr. Kirchschräger einvernehmlich festgestellt wurde, daß unter Elementarunterricht das Kindergarten- und Pflichtschulwesen zu subsumieren ist. Wir haben unsere Auffassung nun neuerlich gegenüber dem Bundeskanzleramt deponiert und hatten den Eindruck, daß man im Kanzleramt den Text des **Pariser Vertrages** offenbar bei all diesen Erwägungen **zu wenig berücksichtigt** hat.

Po prvi put će u Gradišću kandidirati Zelena alternativa (vulgo: Zeleni) pri izbori za zemaljski sabor. Zač je to zanimljivo za Gradišće uopće, a za Gradišćanske Hrvate specijelno?

Ako si gledamo političku situaciju u Gradišću (ali ne samo ovde, nego i u drugi savezni zemlja Austrije) se primjećuje da su političke strukture jako utvrđene, zamrznute. Kompetencije u zemlji su jasno podiljene: u ovu instituciju (ili djelatno mjesto) u Gradišću moreš se samo ušmuljati ako imaš „črljene“ partijske knjižice ili kakovoga drugoga „kuma“, a u drugu organizaciju moreš samo dospiti ako moreš pokazati da imaš „črni pasoš“. A ovde imaju Zeleni važnu ulogu da jednostavno kontrolom, kritikom, otkrivanjem zamučnoga pokažu na nepostajanje demokratske svisti kod naših političarova. Ar u zapadnom svitu je ovo jedinstvena situa-

cija da si dvi velike stranke jednostavno „razdilu“ zemlju med sobom - „ovo je moje, oto je tvoje“. Ovu liniju suprotstavljati se vladanju partijskih knjižic i kumovanju Zeleni dost oštro zastupaju u parlamentu u Beču.

Da je Zelenim veliki nalog priroda - to se ne treba posebno naglasiti. Ali da je Zelenim isto veliki nalog manjinsko pitanje to je jednostavno „novum“ u gradišćanskoj zemaljskoj politici. (U parlamentu u Beču imaju Zeleni posebnoga mandataru za manjinska pitanja Slovenca Karela Smolle-a). Ar „naše“ velike partije su ovo pitanje dosada velikim dijelom ignorirale. „Zeli“ su si Zeleni za ovo pitanje i svisnu Hrvaticu, Marijanu Grandić, za svoju prvu kandidaticu u zemaljski sabor (prvo mjesto na listi za ostale glase). Kratak životopis Marijane Grandić: bila je ljeta dugo predsjednica HAK-a (dosada prva i jedina), a u zadnji ljeti je u Željeznu djelala

u takozvanom „Europahaus“ za projekte za treći svit.

Dalnji cilj Zelenih je suprotstavljavanje osiromašivanju cijelih regijov i njegovoga stanovništva (pomislimo samo na sridnje Gradišće i padanje broja stanovništva u zadnji deseti ljeti).

Ostvarenje samo malih dijelov ovoga programa opravdavalo bi ulaz Zelenih u zemaljski sabor.

Kandidati Zelenih za pojedine izborne kruge:

Erich Klinger, v.r. (izborni krug Niuzalj/Željezno)

Steffi Stampf, v.r. (izborni krug Matrštof/Gornja Pulja)

Isa Nemeth, v.r. (izborni krug Borta)

Peter Sattler, v.r. (izborni krug Novi Grad/Jeništof)

Marijana Grandić, v.r. (1. mjesto na listi za ostale glase)

Pius Strobl, v.r. (2. mjesto na listi za ostale glase)

Gradišćanski Hrvati na Ugri

Kr. I sam prošli misec bio na pohodu u Petrovom Selu sam stoprv upamet zeo kako malo znam zapravo o naši sunarodnjaki u susjednoj Madjarskoj. Ovo me je onda potaknulo da se poblize informiram o Gradišćanski Hrvati na Ugri.

Ovi Gradišćanski Hrvati živu u 14 seli početo od najsjevernije Bizunje(Bezenye), prik Hrvatske Kemlje(Horvátkimle), Koljnofa(Kópháza), Unde(Und), Prisike(Peresznye), Plajgora(Olmod), Židana(Horvátzsidány), Temerja(Tömörd), Male Narde(Kisnarda), Velike Narde(Nagynarde), Dolnjega Čatara(Alsócsatár), Gornjeg Čatara(Felsőcsatár), Hrvatski Šica(Horvátlövé) ča do najjužnijega Petrovoga Sela(Szentpéterfa). U ovi seli živi med 10.000-15.000 Hrvati.

Geografski položaj ovih sel je jako nepovoljan, ar ležu zvečine u blizine granice k Austriji. U Hrvatske Šice se more zajti samo posebnom iskaznicom. Kot tudjinac ti je nemoguće dojt u ovo selo. Ljudi u ovom selu živu pod stalnim okom pogranične vojske, ka od stražarskih turmov nadgledava i kontrolira zbivanja u selu i uz granicu. Lahko se more razumiti da se mladina pod ovakovim psihičkim pritiskom iseljuje iz domačega sela. Ali nisu Hrvatske Šice jedino selo ko živi pod ovakovim pritiskom. Slično se živi u Undi, Prisiki ili u Petrovom Selu. Tako su na primjer veliki dijeli Petroselskoga hatara ostali u Austriji. Petroviščani si na lipi dani moru gledati lipse gore, ki su jednoč njim slišili. Jedan stari seljački stan leži tako blizu uz željeznu žicu da je samo jedan korak do željeznoga prostora.

Prem ove nepovoljne geografske i društveno-političke situacije se je ipak održao i razvijao društveni hrvatski žitak. Postuju različna folklorna i jačkarna društva kot na primjer u Hrvatskoj Kemlji, Undi, Koljnofu ili Petrovom Selu. Nadregionalno gradišćansko-hrvatsko društvo se je stoprv osnovalo prošlo ljeto u septembru u Szambathely-u. Ovo društvo ima zasada oko 160 članov, ki redovito uplaćaju svoju članarinu za iznajmljivanje stana u Szambathely-u. U ovom stanu se svaki misec priredjuje po jedno predavanje posebno o Gradišćanski Hrvati. Zač se je stoprv sada osnovalo ovo gradišćansko-hrvatsko društvo, se more tumačiti tom činjenicom, da su Gradišćanski Hrvati na Ugri uklopjeni u takozvani "Demokratski Savez Južnih Slavena". U ovom je ali pretežno reprezentirano oko 100.000 Hrvatov i Srbov oko Mohacsa.

Dozvolilo se je gradišćansko-hrvatskim učiteljem stoprv u zadnji ljeti da u škola podučavaju naš gradišćansko-hrvatski jezik. Ar uprav činjenica da se je u škola podučavao isključivo književni hrvatski jezik je mnogo kvarilo razvitku gradišćansko-hrvatskoga identiteta. Ljudi su književni jezik odbijali, nazvali ga "srpskim ili slovačkim" i prešli na ugrski jezik. Tako da je realna jezična situacija još čuda puti još gorja nego kod nas. Ali s druge strani se Gradišćanskim Hrvatom nudja prilika da poadjaju hrvatsku gimnaziju. Na Ugri postuju naime dvi gimnazije za Hrvate i Srbe, i to u Pečuh-u i u Budimpešti. Činjenica da se je u zadnjem času poboljšala politička klima med Austrijom i Ugrom je omogućila i širju kulturnu suradnju med Gradišćanski Hrvati s onkraj i s ovkraj granice; ne samo rodbinske veze se obnavljaju, nego i različne kulturne priredbe se organiziraju. Tako se svako ljeto održavaju različni gradišćansko-hrvatski bali po Ugri. Sve već se i čitaju Hrvatske Novine (i Novi Glas - ha,ha), Kalendar a i hrvatske emisije radija Gradišće se moru hvatati.

Crtež
Luje Brigovića

Socijalistička mladina socijalistička manjina?

Pri zemaljskoj konferenciji, ka se je održala 4. januara u Ill-mitzu, se je Socijalistička mladina bavila i s manjinskim pitanjem. Tako je zemaljski odbor Socijalističke mladine Gradišća stavio jedno potribovanje za ispunjenje manjinskih prav, a kotarska organizacija Socijalističke mladine Željezna je stavila rezoluciju, u koj potribovanje odstranjenje obaveznoga podučavanja hrvatskoga jezika u osnovni škola, a u istoj rezoluciji se Socijalistička mladina željezanskoga kotara buni i protiv hrvatsko peljanih čuvarnic. Pri

zemaljskoj konferenciji se je diskutiralo o obadvi dokumenti s rezultatom, da je Zemaljska konferencija Socijalističke mladine odbila rezoluciju željezanske kotarske grupe, da je ali prihvatila potribovanje zemaljskoga odbora, iako se je relativno veliki broj nazočnih (željezanski kotar) izrazio protiv potribovanja, a relativno velik broj se je uzdržao glasa. Ipak se je s potribovanjem, ko je Socijalistička mladina Gradišća pri svojoj zemaljskoj konferenciji prihvatila, probio led u manjinskoj politici gradišćanske Socijalističke

stranke. Još nikada se dijeli stranke, ili pojedini funkcionari nisu tako jasno izrazili (u Gradišću) za opstanak hrvatske narodne grupe, još nikada nije jedan dio stranke tako iskoristio mogućnosti partijskoga programa kot je to djelala Socijalistička mladina Gradišća, iako se u svojem potribovanju ne obazira na ta program. To potribovanje je tako zanimljivo, da je na ovom mjestu kanimo otiskati u hrvatskom prevodu onako, kako je je zemaljski odbor sastavio:

PREDLOG

450 LJET HRVATI U GRADIŠĆU

10 LJET ZAKON O NARODNI GRUPA

450 ljet dugo živu Hrvati — ki su se nastanili u 16. stoljeću ili kot bigunci ili na želju vlastelinov područja med Austrijom i Ugarskom ka su zbog Turskih bojev bila skoro raspustošena — na području današnje zemlje Gradišće. Pri brojidbi 1923. ljeta se je nabrojilo u Gradišću oko 42.000 Hrvatov (14,7%) i već od 15.000 Ugar (5,3%). 1945. ljeta se je smanjio broj Hrvatov na 40.500 (13,5%), a broj Ugar na oko 10.500 (3,5%). Pri odzgo napomenuti brojidba se je pitalo za jezičnu pripadnost (Sprachzugehörigkeit), a 1951. ljeta se je pitalo za razgovornim jezikom (Umgangssprache).

Broji sami govoru:

1951	30.600	(11,1%)
1961	28.000	(10,4%)
1971	24.500	(9%)
1981	18.567	(6,9%)

24.300 Gradišćancev, to je 9% zemaljskoga stanovništva (270.000), pri brojidbi nije napomenulo samo nimški jezik kot razgovorni jezik, nego je uz nimški spomenulo i drugi razgovorni jezik. S tim se je ov dio smanjio za 2,3 procentne bode u prispodobi s brojidbom 1971. Ov razvitak, ki se na temelju brojidbov lako more slijediti, se mora zastaviti odgovarajućimi mjerami.

Hrvatska narodna grupa u Gradišću izumira! Da li zaistinu izumira, i ke mjere bi izumiranje mogle prepričiti?

1) Opstanak narodne grupe je odvisan od zadovoljavajućega rješenja školstva i odgojstva.

Mi potribojemo: Dvojezični odgoj u svi čuvarnica dvojezičnih općin Gradišća. Dvojezični personal u svi čuvarnica bi morao biti obligatoričan. Želje roditeljev za dvojezičnim odgojem bi se morale već zeti u obzir.

Pitanje dvojezičnoga odgoja već nesmi ostati "privatno" pitanje. Za nas mlade Socijaliste je "privatno" istotako politično kot i takozvano pitanje javnosti. Naravno, da su u prvom redu roditelji odgovorni zato, da li ćedu svoju dicu dvojezično odgojiti, i kako ćedu to djelati. Ali javnost i skupčina su odgovorni, da nadležnim roditeljem kot je nek ikako moguće pomoru i podupiraju pri odluki. Samo pomoću konzekventnoga vanfamilijarnoga podupiranja dvojezičnosti je zasiguran opstanak hrvatske narodne grupe.

2) Hrvatski nije engleski ili talijanski

Mi potribojemo: Jedan gimnazij za narodne grupe u Gradišću. Član 7 br. 2 Državnoga ugovora iz Beča odredjuje, da pripadniki manjin imaju pravo na elementarno podučavanje u hrvatskom jeziku, kot i na relativan broj vlašćih

sridnjih škol. Jur 1957. ljeta je utemeljen u Celovcu gimnazij za Slovence, ali do danas još ne postoji slična institucija za Hrvate u Gradišću. Potribujemo izgradnju sridnje škole za pripadnike hrvatske narodne grupe u Gradišću, jer samo stvaranjem obrazovnih institucijev školskoga tipa je dano podupiranje jezika i kulture narodne grupe. Hrvatski jezik u škola naše savezne zemlje već nesmi imati status stranoga jezika kot engleski ili talijanski jezik, nego bi morao dostati onu vridnost, ka mu pripada kot materinski jezik tolikih hrvatskih školarov.

3) Nimški jezik je, negledeć na prava ka jezične manjine imaju polag saveznih zakonov, državni jezik Republike (čl. 8 Sav. ustavni zakon). Odgovarajući odredbam člana 7 br. 3 st. 1 Državnoga ugovora iz Beča ke su u rang u ustava, je u upravni i sudski kotari Gradišća u ki živi hrvatsko ili mišanojezično stanovništvo, hrvatski jezik dozvoljen dodatno nimškomu jeziku kot službeni jezik pred oblasti i sudi. Hrvatski jezik u Gradišću sada ima u glavnom samo status "privatnoga jezika", ki na javnom području nima temelja. Pripadniki narodnih grup faktički nimaju mogućnost, da zaistinu iskorišćavaju svoje temeljno pravo na upotrijebavanje svojega materinskoga jezika pred javni instanca. Brzim ispunjenjem Državnoga ugovora u Beču, se pripadnikom narodne grupe mora dati ova mogućnost da biraju med nimškim i hrvatskim službenim jezikom.

4) Zač ne Neudorf/Novo Selo, Oslip/Uzlop itd? Polag članu 7 br. 3, zadnja rečenica bečanskoga Državnoga ugovora, bi topografski nazivi i natpisi u Gradišću morali biti i na hrvatskom jeziku sastavni. Ali, kot je poznato do danas u Gradišću nije nijedne seoske table

ka bi nosila hrvatski natpis. U paragrafu 2 odl. 1 br. 2 Zakona o narodni grupa je zabilježen naprotiv i hintenziji bečanskoga Državnoga ugovora relativno značajan broj (1/4) od onde živećih pripadnikov narodnih grup, za pričvršćenje dvojezičnih topografskih nazivov. Branimo se kvantitativnih restrikcijov i se izrazimo za princip podupiranja Hrvatov, ki temelji na Državnom ugovoru. Od općin potribujemo, da instaliraju na svi javni zgrada dvojezične natpise kot i dvojezične nazive za ceste i polja.

5) Hrvatski u BF

Smatramo, da nije potribno samo maksimalnomoguće podupiranje gradišćanskohrvatske štampe, nego istotako potribujemo, da se zgleđa na hrvatski jezik i u nimškojezičnoj štampi.

Regionalna hrvatskojezična televizija u Gradišću.

Potribujemo hrvatskojezične televizijske emisije kot i proširenje hrvatskoga radio-programa študija Gradišće.

Mi potribujemo: pojačano podupiranje hrvatskih kulturnih inicijativov i aktivnosti na sektoru obrazovanja odrašćenih.

Mi potribujemo: hrvatsku biblioteku za svaku hrvatsku ili mišanojezičnu općinu.

Djelatna grupa "Hrvati" Socijalističke mladine Gradišća potribuje od Austrijanske savezne vlade, od Gradišćanske zemaljske vlade kot i od svih odgovornih u općina, da ispunu u smislu Državnoga ugovora iz Beča prošnje hrvatske narodne grupe i da pomažu narodnoj grupi i ju podupiraju kolikogod je nek moguće.

OFFENLEGUNG NACH DEM BUNDESGESETZ VOM 12. JUNI 1981, BGBl 314 ÜBER DIE PRESSE UND ANDERE PUBLIZISTISCHE MEDIEN:

Medieninhaber: Kroatische Akademikerklub / Hrvatski akademski klub
(HAK)

Herausgeber: Vorstand des HAK

Druck: Literasverlag, Bergg. 4, 1090 Wien

Verlagsort: 1040 Wien

Vorstand des HAK: Peter Tyran, Stefan Roth, Klaudija Fabianits,
Monika Domnanich, Gabi Berlakovich, Andreas Palatin
Aurelija Vukovich, Stanko Horvath, Wild Christian,
Marijana Grandits, Leopold Bernadeta.

Alle: Schwindgasse 14/10, 1040 Wien.

ERKLÄRUNG ÜBER DIE GRUNDLEGENDE RICHTUNG: Die Zeitschrift "Novi Glas ist ein parteipolitisch und konfessionell unabhängiges Blatt für alle Kroaten im Burgenland und in Wien. Es befaßt sich in erster Linie mit der gegenwärtigen Situation der burgenlandkroatischen Volksgruppe. Die Zeitschrift dient der Information der Mitglieder und aller Interessierten. Sie setzt sich auch das Ziel, in Fragen der Volksgruppenpolitik meinungsbildend zu wirken.

„Hearing Gradišće“

Inicijativa "Mladi Gradišćanci" je pred nekoliko tajedni po drugi put priredila "Hearing Gradišće". Ova inicijativa je nadstranačka i kani povezati gradišćanske studente u Beču.

Kot referenti bili su pozvani sveuč. doc. Palme, zem. poglavar Kery, zastupnik zem. poglavara dr. Sauerzopf, mr. H. Pinzolić i inž. Röhring. Zemaljski poglavar Kery zbog terminskih uzrokov nije došao na ovu diskusiju kade je oko 150 zainteresiranih studentov čekalo na njega da bi predstavio ekonomski program za razvitak Gradišća i odgovarao kritična pitanja.

Doc. Palme je ljeta 1984. napravio studiju o "ekonomskom razvijanju Gradišća". U svojem referatu kot i u spomenutoj studiji je on dosta negativno ocijenio razvitak Gradišća. Naglasio je, da je naseljavanje djelaonic odredilo razvitak i razmjer produktivnosti, produkcije i zapošljavanja. Zbog toga se je i stabiliziralo stanovništvo. Intenzitet odseljavanja se je smanjio, ali način industrijelne produkcije je velikim dijelom ostao na niskom kvalitetnom nivou. Zbog ove politike naseljavanja djelaonic bilo ih je 3 pute toliko kot u ostaloj Austriji. U input-outputu se ali ova relacija ne more opaziti. Output je u Gradišću u prispodobi k inputu nizak. Naselila su se naime samo onakova poduzeća ka su odvisna od eksterne kontrole. Motivi naseljavanja su bili za ova poduzeća lahkocjeni djelači — a to osebujno u bortanskom i puljanskom kotaru. Ali i po 25-ljetnoj politici nase-

ljavanja djelaonic se u Gradišću ne vidu znaki industrijelno više razvijane regije. Razlog tomu je da se nisu načinjali proizvodi visokoga kvaliteta s izgledom na porast (Wachstumsaussicht). U našoj industriji dominiraju proizvodi s niskim dohotkom i s jakom internacionalnom konkurencijom.

Zastupnik zem. pogl. Sauerzopf je predstavio svoj model obnavljanja sela i nekoliko idejov u ki on vidi šanse za Gradišće. Mladi poduzetnici bi se morali podupirati. Istotako on vidi veliku mogućnost za ove mlade poduzetnike u poduzeći sridnje kategorije. Praznine i nedostatki tržišća bi se po njem morali iskoristiti, a i struktura ekonomije podrugačiti. Zastupnik zem. poglavara Sauerzopf misli, da bi se morao dostignuti GATT-dogovor za sniženje carine u Gradišću. Istotako bi se morale u zemlji zapeljati neke alternativne produkcije. Nebi se smilo i pozabiti na turizam, a ovde osebujno na takozvani kulturni turizam (prezentacija Željezna kot grad Haydn-a). Dr Sauerzopf vidi šanse u svojoj zemlji, samo bi se već morao iskoristiti "človičji kapital" zemlje. Gradišćanci bi morali već pokazati vlašće inicijative, a nebi smili očekivati i čekati vladine icijative. Žalio se je o iseljavanju (pri brojidbi 1981. je bilo za 22.000 ljudi manje neg pred 10-imi ljeti), o zaduživanju zemlje Gradišća, o velikoj nezaposlenosti i o čemernom sistemu školovanja. Po riči dra Sauerzopf-a manjkaju stručni djelači, preveć je ali maturantov (1000 svako ljetu, a u zemlji se zaposli oko 80).

Predložio je takozvanu "Istočnu akademiju", u koj bi se učilo i hrvatski i ugrski. Rekao je da je to „tip škole ki nam odgovara“ (samo bliže nij opisao ov školski tip). Inž. Röhring je bio nazoči kot "praktičar". Predavao je o svoji problemi ke on ima kot poduzetnik u Gradišću. On je naime šef poduzeća ko producira dude. Povidao je kako je naraslo ovo poduzeće i da oni imaju 85% izvoza u inozemstvo, jer su oni kot prvi pronašli visokokvalitetnu gumu, ka ne sadržava nikakove škodljive tvari i ka odgovara svim zdravstvenim odredbam. Pokazao je da svaki poduzetnik u Gradišću more imati uspjeh kot on, mora samo pronajti praznine i nedostatke tržišća. Nadalje mora biti inovativan i mora na se zeti neki rizik. Žalio se je, da poduzetnici Gradišća nimaju dobro školovanje i da bi se moralo nudjati već tečajev i od strani privredne komore. Predložio je da bi se političari Gradišća isto zalagali za zonu sa sniženimi porezi u Gradišću. Zato se nebi davale direktne subvencije, ke vuču u zemlju samo takove poduzetnike ki se financijelno čemerno stoju i zato hitro tribaju pineze, a po nekom vrimenu onda stoprv zatvaraju ova poduzeća. Takovi poduzetnici ki se dobro stoju, ki napravljaju dobitak, takovi moraju platiti visoke poreze i zato oni pak investiraju u inozemstvu. Ovakovim poduzetnikom ki se dobro stoju nije potribna subvencija, nego za nje je lukrativno sniženje porezov. Mladi Vorištanac mr. H. Pinzolić ki je pred 2-imi ljeti

završio svoje studije na ekonomskom fakultetu sveučilišća u Beču i ki je sada zaposlen kot urednik za ekonomiju u magazinu "Trend" je isto kot i doc. Palme naglasio čemeran ekonomski položaj Gradišća. On vidi krivicu za ovu činjenicu u tom, da je Gradišće po Drugom svjetskom boju relativno brzo ubogatio, a da je kašnje pak zaostalo za drugimi zemljami Austrije, a sada da se rezignira u Gradišću. Ekonomska politika Gradišća je po riči mra Pinzolića kriva, da se sve polipšava. Pri politici naseljavanja djelaonic da se je sve primilo ča je došlo u zemlju, uopće se nije gledalo je li moru preživiti ova poduzeća. Po prognozi mra Pinzolića čedu se u Gradišću prlje ili kašnje morati pozatvarati 43 postojeća djelatna mjesta. Žalio se je da ne postoji inicijativa pojedincev (vlašća inicijativa). Zvana toga se Gradišćanci jako boju vladarov i su njim vjerno odani. Vlada u Gradišću zame sve u svoje ruke namjesto da bi podupirala samo-inicijative. On vidi šanse i u poljoprivredi — ali poljoprivreda samo kot "high-tech-product". Pri živoj diskusiji — kade se je još mnogo čega predbacivalo političarom — se je i ispostavilo da gradišćanski študenti nisu pripravn i na se zeti ta rizik poduzetnika i postati sami poduzetnici. Gradišćanska inteligencija voli pojti u velike koncerne ili u državne pozicije kade im je zasigurana plaća. Zbog toga tako manjkaju u Gradišću djelatna mjesta kad nij mladih inovativnih poduzetnikov. Situacija se u Gradišću neće preminjiti dosle gradišćanska inteligencija ne premini svoje mišljenje o mogućnosti vlašće inicijative. A da more i lukrativno i privabljivo biti poduzetnikom u Gradišću to je pokazao inž. Röhrling — producent dudov od izvrsne gumi-kvalitete.

Klaudija Fabijanić

Circum dede-runt za naše šume

Crtež Luje Brigovića

Prostrane šumske površine različitih evropskih zemalja uključiviši Austriju pokazuju u najnovije doba vidljive simptome oštećenja. U nekoliko zemalja, posebno u ČSSR, odumrla je već mnogo šume, u drugim zemaljama se ova posljedica, s obzirom na brzi razvoj oštećenja, sa strahom očekuju. Ovu pojavu - bez obzira jeli se je šuma već osušila ili je samo manje oštećenja - nazivamo oznakom „umiranje ili ugibanje šuma“ - (das Waldsterben); u potrazi za odgovarajućim imenom nailazimo takodjer na pojam takozvanog „novovrstnog oštećenja šuma“ (neuartige Waldschäden). Novo kod ove pojave je široko geografsko rasprostranjenje vidljivih simptoma oštećenja, gotovo istovremena pojava šteta na više svakojakih drveća te brzo napredovanje i duga postojnost obolenja. Internacionalna razmatranja različitih indicija i mnogobrojna istraživanja dokazala su da je ova pojava prouzrokovana najvećim dijelom

štetnim zračnim tvarima (otrovnim plinovima) te njihovim metamorfoznim produktima. Ove tvari neposredno štete vegetaciju ovisno o njihovoj koncentraciji, ili opet one djeluju predisponirajuće na različita druga oštećenja drva kao što su mrazi ili kiša ili opet na druge različite biotske ili abiotske faktore u ekosistemu šuma.

Dok je prije diskutirana hipoteza o velikom opterećenju atmosfere sa sumpornim dioksidom (SO₂) kao glavni uzrok umiranja šuma, danas se uglavnom obraća pažnja na druge otrovne komponente u zraku kao što su dušički oksidi (NO_x) i fotooksidancije; izgleda da osobito porast koncentracije dušičkih oksida u zraku povišava redoksn i potencijal u atmosferi, što ujedno ozitivno djeluje na stvaranje „kiselih kiša te drugih mokrih depozicija (nasse Depositionen). Sveopći i konačni dokaz razloga umiranja šuma do sada nije bio moguć zbog slijedeće problematike:

* Ekosistem šuma ne može se u laboru opsežno simulirati, mnogostruka istraživanja na ovom području sprovode se u prvom redu u samoj prirodi te su vrlo dugoročna.

* Šuma dostiže kod korištenja prosječnu starost od 100 - 140 godina, pojedina drveća mogu doživjeti starost do par stotina, pa čak i do pa tisuća godina. Zbog ove činjenice primjećujemo vidljive simptome oštećenja u krošnji (Baumkrone) mnogo kasnije i to tek nakon efektivnog obolenja drveta. Osim toga je, slično ko i u medicini, vrlo teško dokazati dugoročne štetne kemijske efekte niskih koncentracija što djeluju na ekosistem šuma.

* Djelovanje otrovnih plinova odvija se na vrlo kompleksan način, što znači, pojedine škodljive tvari napadaju biljku direktno preko njenih vegetacijskih organa ili opet one djeluju indirektno t.j. štetno na tlo i na korenje biljke te na život pojedinih, za biljku važnih, simbionata; stime dolazi do negativnih kemijskih i fizioloških procesa, kao u biljci tako i u tlu.

* Isključivo je da se djelovanjem samo jednog otrovnog plina prouzrokuje umiranje šuma. Mnogo bitnije je kombinirano djelovanje više otrovnih komponenata te njihovih metamorfoznih produkata. (na primjer fotooksidacija); poznavanje ovih događaja je momentalno vrlo skromno.

* Vanjski vidljivi simptomi obolenja ne dopuštaju točnu dijagnozu, posebno u slučaju ako je koncentracija otrovnih plinova niska. Mogućnost postavljanja rane dijagnoze na bazi istraživanja posebnih biokemijskih i fizioloških reakcija još ne postoji.

* One štetne plinove, koji se u vegetativnim organima

biljke ne akumuliraju (kao što je to ozon i fotooksidacije) teško je metodički dokazati, odnosno taj dokaz bi se samo u onom slučaju mogao sprovesti, ukoliko bi se inštalirao određeni broj stalneregistrirajućih stanica za automatičko mjerenje kvalitete zraka; kratkotrajno vrhunsko opterećenje zraka također često puta prouzrokuje određene štete na vegetaciji.

* Izvjesne probleme kod inventura štete na šumi priprema također sličnost različitih simptoma. Drveća imaju samo ograničenu mogućnost reagiranja na otrovne plinove tako da različite štete kao što su to otrovni plinovi, mrazi, pomanjkanje hranjivih tvari u tlu (Nährstoffmangel), različite bolesti gljiva i insekata vode do skoro istih, fenotipičnih pojava u krošnji drveta. Za bezprijekornu (einwandfreie) dijagnozu potrebna su stoga specifična istraživanja. Zbog dalekog transporta otrovnih pliknova pretpostavlja se, da više praktično čista područja koja nebi bila zagađena, barem u srednjoj Evropi i ne postoje. Stvarno neopterećene zone čistog zraka (Reinluftgebiete) kao pokusne površine za usporedbu s oštećenim površinama (Referenzflächen) praktično ne postoje.

* Koncept kompleksne bolesti u odnosu na aktualno sušenje šuma danas se od veličine znanstvenika akceptira, poteškoća leži ali u tome otkriti i rasporediti različite stavove u njihovom zajedničkom djelovanju. Njihov pojedini kvalitetni i kvantitetni udio u odnosu na fenomen „umiranje šuma“ još se ekzaktno nije mogao riješiti i proučiti.

ZAKLJUČAK:

Kao jedina moguća terapija protiv sušenja šuma interna-

cionalno se priznaje djelotvorna (wirksame) redukcija štetnih emitenata. Šumarske mjere (gnojenje, odgoj vitalnih sastojina) mogu u ovom sklopu djelovati samo kao „liječenje simptoma“ i kao takve daljnji tok bolesti samo rastegnuti i zavući. One ali ne dovode do krajnjeg uspjeha. S obzirom na sve dramatičniju situaciju u kojoj se danas nalaze šume, nipošto se ne smije čekati s određenim mjerama za smanjenje otrovnih plinova dok sva gore navedena, neriješena znanstvena pitanja ne budu temeljito proučena. Pojedini eksperti savjetuju da je silno potrebno smanjiti količinu zagađenih polutanata, posebno kod SO₂ i NO_x na nivo godine 1950. Za znanstvena istraživanja postavljaju se za daljnji rad slijedeća težišta:

1) Intenziviranje te razvoj i regionalno proširenje saveznih niventurnih programa s kojima se obuhvaća zdravstveno stanje šuma kao temelj za daljnja istraživanja; posebno postoji potreba za inštalacijom jedne jedinstvene mreže za mjerenje kvalitete zraka na čitavom teritoriju Austrije.

2) Intenzivno daljnje proučavanje fenomena „umiranje šume“; s obzirom na ograničen kapacitet Austrije i mnoge pokrenute internacionalne programe za spašenje šuma (BRD, USA, Japan) potrebna je bliskija suradnja posebno na polju temeljnog istraživanja (Grundlagenforschung) s ovim zemljama.

3) Konceptija i isprobavanje posebnih modela za saniranje oštećenih šuma u akutnim slučajevima, dok sprovedene tehničke mjere ne pokazuju dovoljan uspjeh (koji se očekuje tek za 20 - 50 godina).

Vlado Čamba

Neva Rošić Dobitnik „Nagrade Vladimir Nazor“

ZAGREB — Nesporno najvažnije obilježje Neve Rošić, ovoljetne dobitnice „Nagrade Vladimir Nazor“ za kazališno stvaranje, je snaga osobnosti. Ovo piše Igor Mrduljaš u zagrebačkom Vjesniku o ovoj glumici, ka iz same nime nepokretnosti stvara isijavajuće polje glumačke energije. I kot nesrična Hamletova majka, i kot onemoćala supruga kavalerijskoga časnika (Laura), i kot supruga progonjenoga intelektualca (Klara/Livija) i kot spominanjem mučena Sarah Bernhardt.

I Gradišćanski Hrvati su jur imali prilike upoznati ovu izvanrednu glumicu i u Gradišću i u Hrvatskom akademskom klubu, kad je nastupila skupa s Tonkom Lonzom i u slavskom teatru „Prolog“ u Beču.

Otišao V. Vaniček

Koncem julija se je po pet ljet djela i boravku u Austriji u hrvatsku domovinu vrnuo savjetnik Viteslav Vaniček. Njega su Gradišćanski Hrvati sigurno brojili med najbolje prijatelje. Njegova namjera je bila uvijek, da poboljša odnose med SFR Jugoslavijom i Austrijom — pred svim ali i med Gradišćanskimi Hrvati i svojom državom. Ljeta dugo je on imao najbolje kontakte zastupnikom naših društav — osebujno i

Subvencije samo za poslušne i podložne kimavce?

Otvoreno pismo na našega zemaljskoga savjetnika

Morebit si je jur već-ki, ki je bio na Danu mladine, mislio, zač nedilju pred folklornim programom nije bilo svetačnoga govora niti svetačnoga zdravov. Prireditelji (HAK i mjenovska mladina) su se bili ujedinali, da toga neće biti, da ne bi opet na koga-toga pozabili, ki bi se onda bio zbantovao. Neki člani vlade, da, i Hrvati, ali kanu biti pozdravljeni, bilo kamo dojdu (orig. citat: „To se dostoji, da ljude pozdravite, da im date časno mjesto, da pišete o nji u novina itd.“). Ako se to ne čini, onda su neki i zbantovani — a to ponekad za odgovorne dotične priredbe more opet imati i posljedice. Tako je bilo i na Mjenovi časnih gostov, med njimi i zemaljski savjetnik porijeklom iz Velikoga Borištofa. Njega organizator, kako nedostojno (!), nisu pozdravili. Tako HAK ovo ljetu dosada nije dostao subvencije od zemaljskoga referata za mladinu. Tako si kani mladine član vlade odgojiti ležni ljude, ki „nimaju manirov i neznaju ča se dostoji“. Ali na sriću smo dostali od zemaljskoga poglavara subvenciju, tako da smo konkurzu još jed-noć ušli. Tako, dragi savjetniče, si mladinu nećeš odgojiti.

Jandre Palatin
u ime odbora HAK-a

Hrvatskomu akademskom klubu, s kim su ga povezala i mnoga osobna prijateljstva. Svi su ga cijenili kot iskrenoga, otvorenoga i dobrog prijatelja nas Hrvatov, bilo u Gradišću, bilo u Beču.

Premda je bio stručnjak za ekonomska pitanja, se je osebujno istaknuo na području kulturne suradnje med SR Hrvatskom i Gradišćanskimi Hrvati. Bio je vrlo cijenjen gost pri bezbroju naših priredbov i svetačnosti. Ki će ga naslijediti na ambasadi još nije poznato.

Die Zusammengefasste Geschichte der frühmittelalterlichen Kroaten

Ihre Anfänge werden nur durch wenige schriftliche Quellen bezeugt, die meisten Informationen können wir nur den Befunden der Archäologie entnehmen. Über frühe kroatische Wanderungen sind nur sehr späte, oft legendenhafte Berichte vorhanden. In der Kroatensage des Kaisers Konstantin Porphyrogenetos aus dem 10. Jhd. ist als letzter von 5 Brüdern, die zusammen mit zwei Schwestern aus dem Gebiet der alten Heimat jenseits der Karpaten auswanderten, ein Chrobatos genannt. Mit ihrem Volk besetzten sie das Gebiet des heutigen Krotien und befreiten es von der Oberherrschaft der Awaren.

Doch der Kroatename taucht erstmals bereits als Personenname auf einem Grabstein in Tanais aus dem 2.-3. Jhd. auf. Über seine Etymologie herrscht noch keine Klarheit. Im 9.-10. und 11. Jhd. und teilweise bis heute gibt es im östlichen Galizien, im Saaletal, an der oberen Elbe, in Sachsen, im Gebiet von Olumuc in Böhmen, in der Steiermark und in Kärnten und vor allem in Südpolen und der Westukraine, dem heutigen Weißen Kroatien viele sprachliche Ausdrücke, Sach- u. Ortsbezeichnungen sowie ethnische Bezeichnungen von kroatischem Charakter. Man kann daraus schließen, das Gebiet des heutigen Kroatien ist nur eines ihrer Siedlungs- u. Herrschaftsgebiete. Zahlreiche "Kroatengäue" des Frühmittelalters in der heutigen Tschechoslowakei, Steiermark, Kärnten und Slowenien zeugen von ihrem starken Einfluß. Es ist jedoch nicht unumstritten,

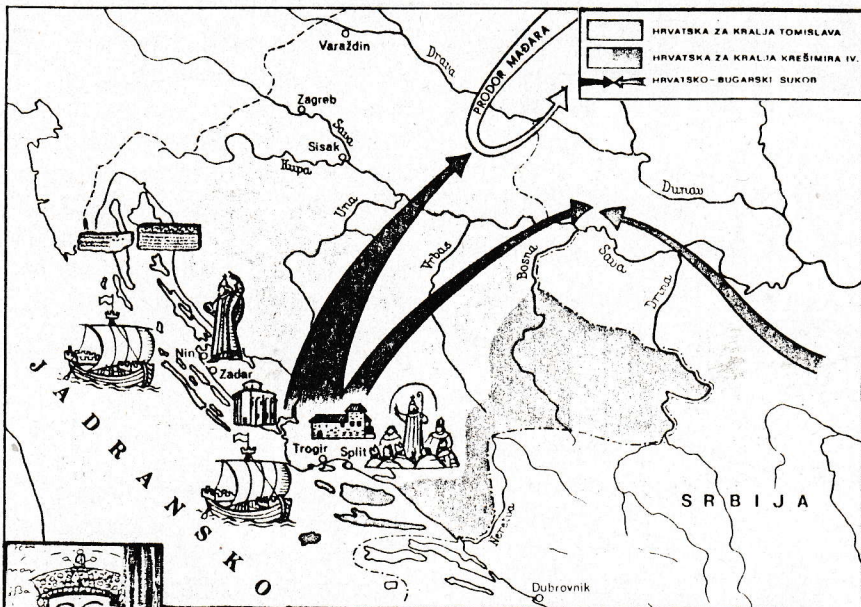
daß sie von jeher eine geschlossene Gruppe als Volk bzw. sprachliche und kulturelle Einheit bildeten. Die Tatsache des Auftauchens vieler kroatischer Namen erst nach dem Untergang der Awarenherrschaft im Karpatenbecken veranlaßt einige Forscher zu der Annahme, die Bezeichnung "Kroate" sei im Awarenreich eine mehr soziale als ethnische Benennung gewesen. Diese soziale Schicht sei eine Gemeinschaft von slawischen bzw. awarischen Reiterkriegeren gewesen, die den von ihnen unterworfenen Völkern, unter anderen auch den im heutigen Kroatien bereits ansässigen, ihren Namen gegeben hätten. Diese Theorie sollte durch die Etymologie "Chor-voto": freier Krieger gestützt werden, die jedoch von turkologischer Seite widerlegt wurde. Die Bezeichnung "Kroaten" für das ganze heutige kroatische Volk setzte sich allerdings nur sehr langsam durch. Dessen kulturelle und sprachliche Einigung durch die Zuwanderung der namengebenden Gruppe bildete jedoch die Grundlage für erste Staatsbildungen im kroatischen Raum.

Da das byzantinische Reich in der Zeit des frühen 7. Jhdts. sehr unter den Awareneinfällen aus dem Norden zu leiden hatte, waren die auf dem Weg über die Ostalpen gekommenen Kroatenscharen ein willkommenes Verbündeter gegen den reiternomadischen Feind. Sie gingen mit dem byzantinischen Kaiser Herakleios (610-641) ein Bündnis ein, vertrieben mit Hilfe der Serben und byzantinischer Truppen die Awaren aus den

alten Provinzen Dalmatien und Pannonien und erhielten als "Foederati" des oström. Reiches die Erlaubnis sich in den eroberten Gebieten niederzulassen. Als solche waren sie auch von Steuern befreit. In den folgenden 200 Jahren bis zum Eindringen der Franken unter Karl dem Großen ist in den Quellen keine Nachricht über die Kroaten zu finden. Offensichtlich hielt das Föderatenverhältnis, in dem sie verpflichtet waren die Awaren abzuhalten und die byzantinischen Städte an der Küste in Ruhe zu lassen.

Auch an den fränkischen Awarerkriegen waren kroatische Truppen beteiligt, mußten jedoch an der Wende vom 8. zum 9. Jhd. unter dem pannonischen Fürsten Vojnomir und dem dalmatinischen Fürsten Višeslav die fränk. Oberhoheit anerkennen. Aber schon 819 begann der pannonische Fürst Liudevit einen Aufstand gegen die Franken. Sein Herrschaftsbereich umfaßte das Gebiet der Pannonia inferior, das heutige Slavonien. Der Aufstand dauerte nicht lange: Als die Heere Ludwigs des Frommen in Pannonien einmarschierten war Liudevit gezwungen seinen Sitz in Siscia (Sisak) aufzugeben und zu den Serben zu fliehen. Er beging jedoch den schweren Fehler seine Flucht in das vom dalmatinischen Fürsten Borna (dessen Name sich von boriti "schlagen, kämpfen" ableitet) beherrschte Gebiet fortzusetzen, der ein treuer Verbündeter der Franken war. Er konnte diesen nicht für sein Vorhaben gewinnen und wurde ermordet.

Das Gebiet Bornas, in den Quellen oftmals "dux Dalmatiae" und

Konstantin Porfirogenet, bizantski car od 945. do 959.

“dux Guduskanorum“, kann nicht mehr genau bestimmt werden, wie überhaupt keine Klarheit darüber herrscht, welches Gebiet in dieser Zeit von kroatischen Fürsten regiert wurde. Der Presbyter Docleas aus dem 12. Jhd. meint, daß das ganze Ostufer der Adria Kroatien genannt werden müsse und byzantinische Schriftsteller des 11.- 13. Jhdts. erwähnen Kroaten im äußersten Südosten Dalmatiens. Diese Angaben konnten bisher nicht einleuchtend gedeutet werden.

Fest steht, daß ab der Mitte des 9. Jhdts. Einigungsbewegungen unter den kroatischen Fürsten entstanden. In einer Urkunde des Fürsten Trpimir von 852 kommt der Herrschertitel “dux Chroatorum“ und die Herrschaftsbezeichnung “regnum Chroatorum“ vor. Wechselnd wurden Fürstentümer in das Herrschaftsgebiet aufgenommen und wieder abgetrennt, nur die byzantinischen Städte an der Adria, deren Bewohner der am Hofe Trpimirs lebende Sachse Gottschalk “Latini Graecorum imperio subiecti“ nennt und in Gegensatz zu den “Dalmatini“ (Slawen) stellt, bleiben davon weitgehend unberührt. Über die Herkunft der Bezeichnung für die kroatischen Fürsten “bojan“, “ban“, “župan“, konnte noch

nicht entgeltliche Klarheit geschaffen werden. Der Fürstentitel könnte sich vom slawischen župa “Gau“ aus dem indogermanischen “geupa“ herleiten, eine Weiterführung von “Baian“, dem Namen des ersten Awarenkhanen oder überhaupt ein awarisch-turktatarisches Lehnwort sein.

Der Wechsel von fränkischem und byzantinischem Einfluß brachte auch innere Streitigkeiten mit sich. 864 vertrieb Domagoj Fürst Zdeslav, einen Anhänger Byzanz, aus Dalmatien und übernahm die Macht. 876 schlug er auch das Heer Karlmanns, dessen Schwäche sich Ostrom zunutze machte und die Hilfe des vertriebenen Zdeslav nutzen wollte, doch dieser wurde von Branimir, der in einer Inschrift als “dux Slavorum“ erwähnt wird geschlagen. Branimir stand zusammen mit dem Niner Bischof Theodosius an der Spitze der byzanzfeindlichen Opposition. Obwohl das kroatische Bistum Nin sehr stark von Byzanz und seinen adriatischen Küstenstädten beeinflusst wurde, zeigt sich in diesen Geschehnissen eine Orientierung eher nach der lateinischen Form des Christentums und zum Katholizismus. Überhaupt wenden sich die Kroaten ab der Zeit Branimirs und Theodosius immer stärker von Byzanz und seinem kulturellen Einfluß ab.

Als durch die Schwäche des ostfränkischen Reiches auch des-

sen Einfluß abnahm, gelang schließlich Tomislav (910-928), dem ersten kroatischen König, die Einigung der pannonischen und dalmatinischen Kroaten. In der Zeit des kroatischen Königreiches, die bis zum Aussterben des Herrscherhauses 1091 und dem Eingehen der Personalunion mit Ungarn 1102 dauerte, reichte das Herrschaftsgebiet von der Mündung der Arsia (Rasa) im Osten Istriens und der Stadt Albona (Labin) bis zur Mündung der Cetina südöstlich von Spalatum (Split). Doch das Königtum brachte neben Gebietserweiterung und Machtausdehnung auch einen nie dagewesenen kulturellen Aufschwung. Auf einem einheimischen Fundament entwickelte sich unter dem Einfluß von slawisch-awarischen, byzantinischen und karolingischen Einflüssen sowie Traditionen der ursprünglich romanisierten Bevölkerung die altkroatische Kultur, die in der Architektur, der bildenden Kunst sowie der Goldschmiedekunst große Leistungen erbrachte. Eine Weiterentwicklung war die nach einem kroatischen Fundort benannte Belo-Brdo Kultur, die sich aus Einflüssen der altkroatischen Kultur und Elementen der großmährischen, ostslawischen, magyrischen und der karantanischen Köttlacher-Kultur entwickelte und über den gesamten Raum des Karpatenbeckens bis ins heutige Siebenbürgen ausstrahlte. Die alte, in Jahrhunderten entwickelte kulturelle und politische Tradition war die Grundlage für die autonome Kultur und Politik auch nach der Bildung der Personalunion mit Ungarn und sollte auch heute noch im Geschichtsbewußtsein nicht nur der jugoslawischen, sondern auch der österr. und ungarischen Kroaten ihren Platz finden.

Hannes Herdits

Literatur für Interessierte:

Marija Gimbutas: *The Slavs*, London 1971

Francis Dvornik: *The Slavs*, Boston 1956

Stanko Guldescu: *History of Medieval Croatia*, Den Haag 1964

Južna Afrika

U današnjem času stoji Južna Afrika u središću svetskoga interesa i svitske politike. 1,2 mio kvadratnih kilometrov velika je Južna Afrika, a 1984-oga ljeta je živilo 32 mio stanovnikov u njoj. Južna Afrika je tako velika kot Niška, Nizozemska, Belgija, Francuska i Velika Britanija skupa. Bijeli ljudi, kih je oko 5 milioni, hasnuju 87% cijele zemlje. Oni su ostavili 24 milionom črnih 13% areala. Južna Afrika je bogata s dragocijenosti kot zlato, hrom, mangan i uran. A za ekonomiju je još važnije, da imaju jako lahkucijene djelače. Apartheid (to je politika razdvajanja različnih rasov) nije sadašnji simptom nego postoji jur dugo. Ova zemlja je početo od 1913-oga ljeta razdijeljena u črni i bijeli sektor. Črni ljudi živu u takozvani homelendi, to su krajine naminjene črnim. Homelendi se ne nahajaju u cjelini, nego su razdijeljeni na 264 dijele. Četiri homelendi su samostalni i to su Transkei, Bophutatswana, Venda i Ciskei. Svi črni ljudi ki živu u homelendi ili ki slišu jednomu homelendu nisu već državljani Južne Afrike. Njim je dopušćano živiti u Južnoj Afriki ali samo onda, ako imaju dokaz za djelo i za stan. U homelendi živu stari ljudi, žene i dica. Homelendi su reservoir-i za djelače. Onde nij nikakve industrije, a to znači da je nezaposlenost jako visoka. 1983-oga ljeta je živilo 11,6 mio ljudi u velikom simoraštvu. 1,4 mio črnih je djelalo kot putni djelači u bijeli krajina. U homelendi je žitak svenek katastrofalan. Smrt od gladi i bolesti stoju na prvom mjestu; onde nij plodnoga tla, već puti nij vode, kanalizacije ni elektriciteta. Udio poljodjelstva je jako nizak. Home-

JUŽNA AFRIKA

POVRŠINA ZEMLJE	1	224	378	km ²
Kapprovinz	722	193	km ²	222
Natal	86	967	km ²	222
Transvaal	286	065	km ²	222
Oranje-Freistaat	129	153	km ²	222

VELIKI VAROŠI

Benoni	135	500	stan.
Bloemfontein	140	900	"
Boksburg	70	900	"
Brakpan	78	800	"
Carltonville	50	900	"
Durban	655	400	"
East London	114	600	"
Germiston	204	600	"
Johannesburg	1096	500	"
Kapstadt	731	500	"
Kimberley	77	200	"
Krugersdorp	89	500	"
Pietermaritzburg	95	100	"
Port Elisabeth	270	800	"
Pretoria	416	000	"
Roodepoort-Maraaisburg	94	700	"
Springs	135	200	"
Vereeniging	74	600	"

lendi nisu sposobni za poljodjelstvo, ar je krajina neplodna i ima čemernu klimu.

Svi črni ljudi moraju nositi pasoš pri sebi. Policiji je moguće kontrolirati sve črne, da ne bi mogli ilegalno djelati i stanovati u bijeli krajina. Črni ki imaju dokaz moru djelati u bijeli krajina, ali oni živu prez obitelji u ovoj okolici. Oko 4 mio črnih more živiti u bijeli krajina i s njevimi familijami, ali oni su smješćeni u takozvani township-i. Ovi township-i su predvidjeni za črne, mišane i Indijce. Oni se nahajaju na rubu bijelih gradov. Situacija u township-i je isto katastrofalna kot i u homelendi. U Južnoj Afriki se usmrto mnogi črni. Oni su zvećine u

zatvoru prez procesa. Mučenje uznikov i smrtne kaštige onde predstavljaju svakidani žitak. Smrtne kaštiga se ne samo izvrši zbog umorstva nego najveć zbog političnoga prekršaja. Policija umara odrasle ljude i dicu. 16. junija 76-oga ljeta je demonstriralo oko 20.000 školarov u Soweto-u (to je township pred Johannesburg-om) protiv zapeljanja africaans-a u črni škola kot podučavni jezik. Africaans je za črne simbol za tlačenje. Ov jezik govori policija, oblast i dio bijeloga stanovništva. Africaans ne govori črni roditelji, školari i učitelji. Kod demonstracije se je usmrtilo već od 1.000 ljudi. 83-oga ljeta odobrilo je 1,3 mio bijelih novu konstituciju. 0,6 mio je bilo protiv, a 0,3 mio se je uzdržalo. Črni, mišani i Indijci se nisu pitali. Od početka 84-oga ljeta valja nova konstitucija. Parlamenat se sastoji od 3 različnih komorov s 45 Indijci, 85 mišani i 178 bijelih zastupniki. Ministar-predsjednika Bothu je odibralo 50 bijelih, 25 mišanih i 13 Indijcev. On ima svu punomoć. Neriješena zakonska pitanja more on oduzeti parlamentu i onda odluči takozvani „Predsjednički savjet“. Ov savjet se sastoji od 20 bijelih, 10 mišanih, 5 Indijcev i još 25 članov, ke imenuje ministar-predsjednik. Črne organizacije (kot naprimjer Afrikanski nacionalni kongres) i crikve si očekuju od drugih držav, da prestanu potpirati i priznavati Južnu Afriku i tim apartheid-politiku. Apartheid se ne more reformirati nego se mora odstraniti. 64-oga ljeta je bio u Rivari-i veliki proces, kade su Nelsena Mandelu, Waltera Sisulu i druge peljače ANC-a odsudili na doživotni zatvor u Robben Island-u. Mandela i Sisula su danas u zatvoru u Pollsmoru kod Kapstadt-a.

Renate Hipsag

Potribna nam je retrospektivna bibliografija

Gustokrat se javlja u našoj književnosti potriboća za potpunom, općenitom gradišćanskohrvatskom retrospektivnom bibliografijom - za djelom, ko bi obuhvaćalo sve naše tiskane publikacije, svu našu književnost. Glavni princip bibliografije bi morao biti jezik, a samo primarna bibliografija, izdjelana isključivo na temelju pročitane i pregledane knjige ("de visu") imala bi i svoju vrednost. Svi drugi izvori su nedovoljni. Ovu činjenicu potvrđuju skoro sva naša djela bibliografskoga karaktera, početo od File Sedenika do Martina Meršića i Mirke Valentića. Mnoge podatke o našoj knjizi ćemo najti i u tuđoj bibliografiji, na primjer kod T. Kukuljevića i G. Petrika, ki su ali čuda puti isto tako skriveni i nezauvani. Do dandanas se javljaju u članki i knjiga imaginarna gradišćanskohrvatska djela. U svojem članku: „Produkcija i distribucija gradišćanskohrvatskih knjig u 18. i 19. stoljeću“ je Feliks Tobler vrlo dobro ocrtao bibliografsku situaciju naše pismenosti i je pokazao na ove nedostatke. Študiji triba samo još dodati novu Benčićevu knjigu, ka u glavnom sadržava gotovu sliku svih naših novin i časopisov.

Sigurno neće spomenuta retrospektivna primarna bibliografija otkriti senzacionalne podatke o našoj književnosti. Ali na drugu stran će nam ona još jasnije predočiti i posvidočiti prekide i cezure, procvate i vitalnost

naše kulturne djelatnosti. Još jasnije ćemo viditi, da se je kod nas zbog manjkanja samostalnoga plemstva i gradjanstva najviše njegovala duhovna književnost. Pružiti će nam sintezu i pregled cjelokupne štamparske i kul-

CŠETVERO-VERSZTNI
DUHOVNI
PERSZTAN,

KI SZTOJI

va marlyivom Premislyavanyu

CŠETIRI POSZLIDNYI
DUGOVANYIH:

Iz vech pobosnah knjig szkupa zbiran, y na szakidanyit izpominak,

Kis se vevye

na veliku dušnu halzan izemu

HERVATSKOMU NARODU
szrovan

P. EBERHARDA MARIA KRAGELA,
Reda Servitanziškoga Malfnika.

CUM PERMISSU SUPERIORUM.

SOPRONI.

Stampan pri JIVANU JOSEFU SZIEZU, 1862.

turne djelatnosti. Mislim, da nam je neophodno potriban takav bibliografski temelj, jer nas ne zadovoljavaju sva današnja pomoćna sredstva. Za daljnja znanstvena istraživanja nam je potriban solidan temelj. Feliks Tobler i Laszlo Hadrovics su jur ljeta dugo djelali na retrospektivnoj bibliografiji gradišćanskohrvatske literature, početo od 16. stoljeća do 1921. Ovo djelo se mora nastaviti. Moralo bi se i dalje istraživati na terenu — u javni i privatni biblioteka — sakupljati, sredjivati i analizirati pojedine podatke.

Početke naše književnosti ne smimo gledati samo od jezične strani, jer smo mi

Gradišćanski Hrvati zapravo do baroka bili uključeni u južnohrvatskoj, u prvom redu u kajkavskoj literaturnoj tradiciji. Uopće je reformacija — iako nje vrednost i upliv za nas Gradišćanske Hrvate na prvi pogled nisu osebujno značajni, tako da se još svenek potcjenjivaju — procvata upravo na periferiji hrvatskoga prostora. Zbog toga je do baroka potribno, da se glavni, jezični princip sastavljenja proširi i na regionalnu razinu.

Svaka bibliografska jedinica mora bi biti precizno izdjelana, ili po kronološkom ili po abecednom nizu. Kot prvo je potribno, da se točno utvrdu kriteriji i pravila popisivanja. Samo složno djelo će nam služiti kot solidan i hasnovit priručnik, iako nijedna bibliografska slika nije potpuna. Barem do 1921. ljeta su uz sve glavne, sporedne i sadržajne opise vrlo važni podatki o mjesti, kade se pojedine knjige nahajaju. Zbog rijetkosti naših starijih publikacijov, osebujno u javni biblioteka, je dosta teško dobiti neko odredjeno djelo u svoje ruke. Gradišćanskohrvatska retrospektivna bibliografija nije samo važan prilog našoj kulturnoj aktivnosti, nego i cjelokupnoj gradišćanskoj i slavskoj kulturnoj povijesti.

L. Kuzmić

1 v.: *Gradišćanski Hrvati 1533-1983. Zbornik — Zagreb 1984. str. 95-105.*

2. *Novine i časopisi Gradišćanskih Hrvatov. Ured. Nikola Benčić — Željezno 1985.*

Književan kritika

Neznam se spomenuti, kada sam zadnji put u Novom Glasu čitao književnu kritiku, neznam, da li sam uopće u Novom Glasu jur čitao književnu kritiku. Ali dobro znam, da je književna kritika u Glasu, prethodnom listu Novoga Glasa, da je u tom prvom glasilu HAK-a, ko ljetos svečuje svoj 30-ljetni jubilej, književna kritika imala svoje određeno mjesto. To određeno, čvrsto mjesto je književna kritika u zadnji decenija zgubila i je odstupila manjinskoj politici. Na žalost. Na žalost danas književnoj kritiki ne pridodajemo ono značenje, onu težinu, ku zaslužuje. Ne mislimo na činjenicu da književna kritika pomaže unapredjivanju i da podupira daljnje razvijanje gradišćanskohrvatske književnosti. Književna kritika more biti putokaz ali i regulativ za vridnu i kvalitativnu književnost. Ali ta kritika nam nedostaje, ona nam fali. Na žalost.

Jedan od uzrokov za manjkanje književne kritike more biti, da ta vrsta kritike med gradišćanskimi Hrvati nima tradicije. Znamda je to bio i uzrok, da je pokušaj Glasa, da upelja tu književnu kritiku, po određenom času prestao biti pokušajem i da nije uspio. A ki je zapravo bio tako jak da kritizira "sakrosanktne pisce" kot su to bili naši farmiki i školniki, a ki je uopće imao tako dobre veze k novinam, da je tu kritiku mogao i placirati?

Drugi uzrok za manjkanje književne kritike more biti, da nam manjkaju objektivni kritičari. Preveliko je naime nastalo veselje, da se opet pojavi ka-ta hrvatska knjiga. I onda se človik automatski

pita, da li je oportuno reći izdavaču i autoru knjige ča nedostaje knjigi, kade su pogriške, ča je dobro, ko mjesto imenovana knjiga zauzima na književnoj palici. Na drugu stran presumtivni književni kritičar gradišćanskih Hrvatov i predobro pozna okolnosti, pod kimi je pisac sklepaio, stukljaio, skomponiraio, zmozgao i napisao to djelo. Preveliko mu je razumivanje za jezične nedostatke i teškoće, ke pisca trapu pri svojem djelu.

Treti mogući uzrok za manjkanje književne kritike je strah pred odgovorom: „ako moreš kritizirati, onda moreš i sam pisati“. „Ja nimam potribno da ti mene kritiziraš“. Samo da još nije raščišćeno pitanje, da li će kritizirani autor prestati pisanjem (ako prestane, ionako ništa nije imao za reći). A nije ni raščišćeno pitanje, da li je strah

mogućih književnih kritičarov zaistinu opravdan.

Zač do sada nijedan pisac-kritičar u gradišćanskohrvatski print-medija nije rekao, kako slaba je knjiga o „Žena u službi crkve, škole i narodnosti“. Poznato mi je već slučajev, da su ljudi tu knjigu preorali črljenimi peri i da su izorali tako visoke brazde pogrišak, da će se jedno ljeto prišporiti oranje. Zač se nije javno pisalo, ča toj knjigi nedostaje, ke žene bi se još morali zeti u obzir, ke pasaže bi se mogle skratiti. Zač se ne ističu uz negativne i pozitivne strani te knjige.

Do sada nijedan još nije zgubio po novina ili časopisi ni jednu kritičnu rič o pravničkom glosaru "Hrvatski službeni jezik u Gradišću". U svakidanjem baratanju s jezikom človik zame upamet, koliko važnih službenih izrazov manjka. Ovi ali nisu ni zabi-

lježeni u Šarčevićевой i Sokolovoj knjigi "Njemački za pravnike - Deutsch für Juristen", ka je izašla u Zagrebu. Ali jur pri samom pisanju zgornjih redov sam se morao nekoliko puta pitati, zač sam ne pišem književne kritike. Iako nisam rođeni kritičar, iako nimam pojma o književnoj kritiki bi barem mogao pokušiti da u dosta subjektivnom obliku ističem ono ča mi se vidi, kot i ono, ča mi se ne vidi. Odgovor na pitanje zač sam ne pišem kritike glasi: ar sam kukavica. Bojim se, da bi človika mogao zbantovati, iako u razgovoru s drugimi dobro znam kritizirati jednu i drugu stvar.

No da, usmeno smo jur svi bili dobri kritikanti. Usmena kritika ima i svoju tradiciju, iako je usmena kritika uvijek jako površna, iako nima svoju težinu i sadržajnost.

Na usmen način se i lahko more nazvati jedno djelo blasfemičnim, ništ vridnim, ne kvallitetnim. Usmena kritika je uopće onda jako uspješna, ako se kritizirani ne more braniti.

Ako se pak zaistinu pojavi kade-tade tiskana književna kritika onda je ta kritika uvijek pozitivna, a slijede moguće negativne kritike človik mora iskati med redi, a da nezna, da li je kritičar med redi brisao svoje slijede. I kad človik pak drži ovakovu pozitivnu kritiku u ruka, nikada nezna da li je kritika iskrena, da li je puna laskanja, mastenja ili batrenja i smilovanja s piscem. Da bi postojala iskrena, oštra, kritična književna kritika, ka otkriva falinge, netočnosti, grambave i neoblane rede, bi i pozitivna kritika dostala drugu vridnost. Onda bi se objavljivale i publicirale bolje, točnije knjige. Ali dokle se u književnoj kritiki čuti i misli samo na ubod igle, a ne na medicinu, ka se s tom iglom zacipi, naša književnost neće znati da li je u štadijumu rekonvalescencije ili infekcije.

jč

Hasanaginica

Hrvatski narod stvorio si je bogatu usmenu književnost. Iz toga opusa narodnih pjesmov, ke se još zapisuju jedna je donesla najveć slave u svitu, a zanimljivošću i lipotom i dandanas izaziva pažnju umjetnika, povijesničara, kritičara, prevoditelja. To je najpoznatija narodna pjesma „Hasanaginica“ (Asan-aginica) ku je talijanski putopisac Alberto Fortis, prvi zapisao na hrvatski i preveo na talijanski u dijelu „Viaggio in Dalmazia“ ku je Fortis zapisao pod imenom

„Žalostna pjesamca plemenite Asan-aginice“.

Pred 200 ljeti „Hasanaginica“ je prevodjena već puta nego mnogi današnji svitski bestseleri. Tako je jur 1775. ljeta „Hasanaginica“ prevedena na nimški, a pobudila je pažnju europske javnosti 1778. ljeta kad je poznati nimški pisad Johann Wolfgang Goethe anonimno prevodi u originalnom desetercu. Od tada se „Hasanaginica“ prevodi na ostale svitske jezike, a prevodili su je, i o njoj pisali - med

HASAN-AGINICA

(ikavski govor)

Što se bili u gori zelenoj?
Al' su snizi, al' su labudovi?
Da su snizi, već bi okopnuli,
Labudovi već bi poletili.
Nisu snizi, nit' su labudovi,
Nego šator age Hasanage.

On boluje u ranami ljutim.
Oblazi ga mater i sestrice,
A ljubovica od stida ne mogla.
Kad li mu je ranam bolje bilo,
On poruča virnoj ljubi svojoj:
Ne čekaj me u dvoru bilomu,
Ni u dvoru ni u rodu momu!“

Kad kaduna riči razumila,
Još je jadna u toj misli stala,
Jeka stade konja oko dvora;
I pobiže Hasan-aginica,
Da vrat lomi kuli niz pendžere.
Za njom trču dvi čeri divojke:
„Vrati nam se, mila majko naša,
Nije ovo babo Hasanago,
Već daižda Pintorović-beže!“
I vrati se Hasan-aginica
Ter se viša bratu oko vrata.
„Da, moj brate, velike sramote,
Gđi me šalje od petero dice!“
Beže muči, ništa ne govori,
Već se maša u džepe svione
I vadi joj knjigu oprošćenja,
Da uzimlje potpuno vinčanje,

Da gre s njime majci uzatrage.
Kad kaduna knjigu proučila,
Dva je sina u čelo ljubila,
A dvi čere u rumena lica,
A s malahnim u bešici sinkom
Odilit se nikako ne mogla,
Već je bratac za ruke uzeo
I jedva je s sinkom rastavio,
Ter je meće k sebi na konjica,
S njome grede k dvoru bijelome.
U rodu je malo vrime stala,
Malo vrime, ni nedilju dana.
Dobra kada i od roda dobra,
Dobru kadu prose sa svih strana,
A najveće Imoski kadija.
Kaduna se bratu svomu moli:
„Aj, tako te ne želila, braco,
Nemoj mene davat za nikoga,
Da ne puca jedno srce moje
Gledajući sirotice svoje.“
Ali beže ne jahaše ništa,
Već nju daje Imoskom kadiji.
Još kaduna bratu se moljaše,
Da njoj piše listak bile knjige,
Da je šalje Imoskom kadiji:
„Divojka te lipo pozdravljaše,
A u knjizi lipo te moljaše,
Kad pokupiš gospodu svatove,
Puli-duvak nosi na divojku,
Kada bude agi mimo dvora,
Nek ne vidi sirotice svoje.“

Kad kadiji bila knjiga dođe,
 Gospodu je svate pokupio,
 Svate kupi, grede po divojku.
 Dobro svati došli do divojke
 I zdravo se povratili s njome.
 A kad bili agi mimo dvora,
 Dvi je ćerce s pendžera gledahu,
 A dva sina prid nju ishođahu,
 Tere svojoj majci govorahu:
 „Vrati nam se, mila majko naša,
 Da mi tebi užinati damo!“
 Kad to čula Hasan-aginica,
 Starišini svatov govorila:
 „Bogom brate, svatov starišina,
 Ustavite mi konje uza dvora,
 Da darujem sirotice moje.“

Ustaviše konje uza dvora.
 Svoju dicu lipo darovala:
 Svakom sinu nože pozlaćene,
 Svakoj ćeri čoha do poljane,
 A malome u bešici sinku,
 Njemu šalje u bošči haljine.
 A to gleda junak Hasan-ago
 Ter dozivlje do dva sina svoja:
 „Hod'te amo, sirotice moje,
 Kad se ne će smilovati na vas
 Majka vaša srca kamenoga.“

Kad to čula Hasan-aginica,
 Bilim licem u zemlju udrila,
 Uput se je s dušom rastavila
 Od žalosti gledajuć sirota.

ostalimi - i Walter Scott, Johann Gottfried Herder, Charles Nodler, Adam Mickiewicz, Gerard de Nerval, Lamartine, Aleksandar S. Puškin, Prosper Merimee, Zoltan Csuka, Adam Grimm. Nedavno je „Hasanagicu“ na japanski preveo i Shigeo Kurihara.

Zanimljivo je da je Vuk Stefanović Karadžić reformator srpskog književnog jezika „Hasanagicu“ preuzeo iz Fortisova izdanja i objavljuje je sa znatnim izmjenama u jeziku i leksici 1814. ljeta u Beču u knjigi „Mala prostonarodnja slaveno-serbska Pesnarica“. Pretpostavlja se da je izvorna Hasanaginica splitski rukopis „Asan-aginica“, čiji je vlasnik Dujan Srećko Karaman. Ta je najstariji rukopis „Hasanaginice“ pisan bosančicom u ikavici, s nekimi čakavskimi leksički elementi.

Sarajevska izdavačka kuća „Svjetlost“ objavila je 1975. ljeta monografiju „Hasanaginica“, ku je priredio književnik Alija Isaković. U tom zborniku su djela o „Hasanaginici“ u svitskoj književnosti, na oko 700 stranic, prepjevi, varijante, študije, komentari i bibliografija o „Hasanaginici“ na 19 svitski jezici (zvana većih europskih jezika i na latinskom, malajskom, turskom, perzijskom i arapskom). To je vjerojatno najopsežnija monografija ka je ikada objavljena o nekoj narodnoj pjesmi sa samo 93 stihi.

Od 1774. ljeta do danas objavljeno je u svitu već od tisuć napisov o „Hasanaginici“. Glasilo „Imotska Krajina“ je 1981. ljeta objavilo knjigu „Asan-aginčin zavičaj“ od Mije Milasa, ki je znanstveno dokazao da je „Hasanaginica“ nastala u zapadnom dijelu Imotske Krajine. Ta je prigodna lirska narodna pjesma nastala po istinitom povijesnom događaju u dobi turske vladavine nad Imotskom Krajinom. Skoro nigdir u narodnoj književnosti se nij uspjelo s tako malo riči iskazati jedan cijeli svit sa svimi svojim vridnosti i slabosti. Misli se da je narodni pjesnik vjerojatno odana žena.

MALI RJEČNIK:

aga (turcizam) naslov vojnih ili civilnih dostojanstvenikov u Turskoj, značenje otprilike kot gospodin, gospodar; stavlja se iza imena (Hasanaga) aginica (tur.) žena od age beg 5. padež beže, turski plemićki naslov bešica (tur.) zipka, kolijevka bošča (tur.) paket, omot čoha (tur.) vrsta prateži daižda (tur.) ujac, ujak duvak (tur.) svadbena koprena (šlar) nevjeste
 Hasanaga vidi aga
 Hasanaginica vidi aginica
 kada vidi kaduna
 kadija (tur.) sudac
 kaduna (tur.) gospodja, dama
 kula (tur.) toranj, turam
 pendžer (tur.) oblok, prozor
 puli (tur.) kopča

Bol ljubavi

Anton Leopold

Sunce rano.
 Obasjano
 Polje sja.
 Na gorici
 Po stazici
 Gazim ja.

Ja šetujem
 i tugujem,
 Žar me žge.
 Dušu gnjavi
 Bol ljubavi —
 Kad nij nje.

Sipaj, sunce,
 Na vrhunce
 Vječni sjaj,
 I utoli
 Srca boli,
 Mir mi daj!
 Višnji Bože,
 Daruj rože:
 Strpljivost!
 Da me vrači,
 I lijek jači
 Dâ svitlost!

Frakanava 1956.

Prosim sjedite

Ako novi doseljenik iz bilo-kakvih tehničkih razlogov ne more postati vračitelj, onda mu je drugo najbolje rješenje da postane državni činovnik. Prem da plaća izraelskoga državnoga činovnika nij velika, mu njegova djelatnost ipak omogućava mnoge predahe uz čaj i u zanimljivi razgovori, zbog čega će se gledati kot intelektualac. Jedna od najizraženijih značajkov izraelskoga činovnika je to ča ga nikada ne moreš najti. Zapravo ga moreš najti, ali ne onde kade bi tribao biti. Ada, ne u njegovom uredu. Izraelski činovnici su zvećine na nekom sastanku. Imaš par tisuć izgovorov za održavanje sastankov. Neki duraju i do tri dane, a neki samo pet do šest uri. Za to vrime moramo čekati. Pa onda, čekajmo. . . Jednoga vrućega ljetnoga dana dostao je moj tast Bernard - stari cionist ki je stoprv pred kratkim časom došao u Izrael - pismenu preporuku⁴ za neki novoizgradjeni stan stambene zadruge Amidar. U preporuki se je potribovalo da mu zadruga dodili stan i po mogućnosti ne zaračuna veću cijenu od prosječne. Na molbu mojega tasta prošao sam lično u ured Amidar da bi potirao posao. Poslali su me u hižu 314,

⁴Pokidob da izraelske vlasti ne moru svakom novom doseljeniku odmah osigurati stan, onda stari cionisti dobivaju pismene preporuke s čijom pomoću moru laglje doći do stana. Zbog toga med novim doseljeniki sve vrvi od starih cionistov. (Do sada su se prijavili 52 bivši tajniki Theodora Herzla - osnivača cionizma.)

kade bi me tribao primiti neki gospodin Češuan.

U hiži nije bilo nikoga. U susjednoj hiži rekli su mi da gospodin Češuan uprav ima sastanak s gospodinom Sternom, ali bi morao doći svake minute. Uljudno su mi ponudili da sjednem.

Sjeo sam. Neko vrime sam sidio, neko vrime šetao gori-doli. Opet sam sjeo. Onda su se otvorila vrata. Človika pomoli glavu i zapita:

- Kade je Češuan?

- Na sastanku sa Sternom - rekao sam mu. - Prosim sjedite.

Človiku se, čini se, pašćilo jer je prez riči skrsnuo. Nekoliko trenutkov kašnje pojavi se drugi človik, po svemu sudeći činovnik, i nervozno se ugleda po hiži.

- Nekate biti nervozni - smirivao sam ga. - Češuan je na sastanku sa Sternom, ali bi svake minute morao doći. Prosim sjedite.

- Nimam lazno. Kad Češuan dojde, poručite mu, prosim vas, neka hitro dojde na sastanak Mayeru. Neka dojde odmah.

- U redu - rekao sam.

Nije prošlo ni frtalj ure, kad uleti novi činovnik i upita:

- Kade je Kirschner?

- Upravo je izišao -

odgovorim mu. - Kad se

Češuan vrati od Sterna, odmah ću vam ga poslati.

Prosim sjedite.

- Hvala. Znete, znamda, da li je jur nešto poduzeo u vezi s projektom za izgradnju stanov Ramat Aron?

- Vrlo vjerojatno - rekao sam.

- Onda ću odmah sobomzeti mapu. Ako pita za Feintucha, recite mu da imam sastanak s Mayerom.

Nekoliko sekundov kašnje pojavio se Kirschner, sav zadihan.

- Kade je mapa Ramat Aron?

Stari će poluditi ako je odmah ne najdem!

- Za Boga! - zaviknuo sam. - Feintuch ju je pred minutom odnesao Staromu.

- A kade je Češuan?

- On još svenek konferira sa Sternom. Ja ga čekam.

- Dobro - razmišljao je Kirschner. - Ako je tako, onda, prosim vas, stavite ov Goldbergov plan u mapu Givant Seren. Kad sam to obavio, u hižu nahrupi Feintuch.

- Ča djelate ovde? - rasrdio sam ar sam malo gubio strpljenje. - Zač niste na sastanku? Stari je jur ionako čemerne volje! Kanite da bude zbluda?

- Upravo krećem. Svratio sam samo po Goldbergov plan.

- A ča će vam sada Goldbergov plan? Upravo sam ga stavio u mapu Givat Seren. Da ga opet izvadim? Pa to je nevjerojatno! Svi me samo ishasnuju. A ja, bedak, dopušćam da me svi ishasnuju.

Feintuch se je vidljivo zbunio.

- Ja sam samo htio sobomzeti Goldbergov plan Mayeru - jetkao je. - Uostalom, kakovo je vaše mišljenje o tom planu?

- Nij čemeran. Ali kanio bi znati ča veli Stari.

Feintuch zame plan da ga odnese Mayeru. Prlje nek ča je prošao, rekao mi je još kako bi Stari volio da pregledam listu predvidjenih stanarov za projekt Šekem i da napišem izvještaj o tom Sternu.

Odmah sam se prihvatio posla.

Dosle sam još pregledavao listu, pojavi se Feintuch. Mayer potribuje da odmah dojdem.

- Ča vi mislite, da imam četire pare rukov? - primjetio sam s opravdanim karanjem, pobrao

spise i prošao Staromu. Mayer je kanio čuti moje mišljenje o arhitektonski vridnosti projekta Ramat Aron. Rekao sam mu otvoreno da su stani preblizu jedan drugomu i da su obloki premali.

Kirschner počne jetkati:

- Uvijek isto - reče.

- Tim gorje - odvratim mu oštro, pa dodam kako je to samo dokaz već da se tako ne more nastaviti.

Stari mi je dao sto posto pravo, odmah je premjestio Kirschnera u drugo odjelenje (ta će me odsada progoniti sa svom svojom mržnjom, pomislio sam) i naložio mi da preuzmem projekt Ramat Aron. Odmah sam poslao po Feintucha i zaprosio od njega da mi u roku od dvajset i četire uri da točan izvještaj. Potom sam naručio kola, odvezao se u Ramat Aron, točno raspravio o problemima s arhitektom, študirao plane, odlučio se za neke manje ispravke, a inženjera ki je nezadovoljno brundao, otpustio prez prava na otpremninu (Abfertigung). Potom sam se vrnuo u svoj ured.

Onde su me već očekivali s velikim uzbudjenjem.

Kirschner, ki mi je bio nenačiničan meteorski uspon, počeo je „za mojim hrptom“ šuškat protiv mene.

Probljedio je kot krpa kad mi je pristupio Feintuch i rekao da me Stern zove na hiran dogovor.

Donesao sam Sternu točan povjerljivi izvještaj o sadašnjem stanju projekta. Nisam šparao kritičke primjedbe na polagani tempo djela.

- Ali, Sterne, vi morate uviditi

- zaključio sam - da ja ne morem preuzeti nikakovu odgovornost prez odgovarajuće punomoći.

Stern je to razumio, odmah zazvao izvanrednu sjednicu izvršnoga odbora i naznaniio članom svojega štaba da me je imenovao svojim

zamjenikom. Mayer je pokušao s argumenti kako imam relativno kratak djelatni odnos, ali Stern se je već bio naviknuo na takve intrige protiv mene. Na kraju se je demonstrativno rukovao s manom i mi je glasno, tako da svi čuju izrazio svoje povjerenje.

Kad sam se vrnuo u svoj ured da još jednoč na friški pregledam spise za Givat Seren, našao sam onde novoga člo-vika. Mayer mi ga je pred-savio. Bio je to gospodin Če-šuan, komu sam odmah povjerio važan posao u registraturi.

- Ja sigurno nisam nikakvo čudovišće - rekao sam mu - ali potribujem da se djela točno i dobro. Posebno mi je važno da moji ljudi za vrime uredovnoga časa, ada u vrime kada ljudi dohajaju u ured, ne projdu na sastanke. To more prouzrokovati nezgodne situacije.

Kad sam svojemu tastu dodilio kompletne stambeni blok u Ramat Ganu i podigao mali kredit na svoju plaću, završio sam djelatni dan.

Otada djelam u uredu Amidara. Ljudi se primaju dnevno od 11 do 13 uri, hiža 314. Ako me ne najdete u hiži, znači to da sam upravo na sastanku. Prosim sjedite.

POMOZIMO SI SAMI

Kontaktna adresa: "POMOZIMO SI SAMI" - Schwindgasse 14/10, 1040 Wien/Beč

*Tvoja pomoć
je jako potribna.
Pomozi i Ti
svojemu hrvatskomu narodu.*

*Ti bi rado pomogao a neznaš kako to djelati?
Nazovi telefonski broj 0222/65 14 014
i dostat ćeš potribne informacije.*

*Ali ako veljek pomoreš,
ako uplatiš odredjenu svotu
na Raiku Filež/Nikitsch konto-broj: 1 905 231
ćeš si prešporiti telefoniranje,
ćeš pomoći, a istotako
ćeš dostati i informaciju
o projekti, ke podupira i načinja inicijativa*

POMOZIMO SI SAMI

Ali ja nisam Waldheim, nego Wal Dha im, i nisam predsjednik Republike Austrije, nego trgovac iz Hong Konga!

Vjesnik; Oto Reisinger

Konzerviranje ili napredak gradišćanskohrvatskoga jezika

Iako Gradišćanski Hrvati ni malo nisu bili skloni da pristanu uz ilirizam — pojam „ilirizam“ ograničuje se na jezične reforme u matičnoj zemlji — ipak su historijski procesi toga razdoblja indirektno uticali na naš gradišćanskohrvatski jezik.

Kad su u Beču naime opet upeljali apsolutizam (to je bilo od 1851-1859 pod ministrom Bachom), su ujedno i odredili da se školske knjige Hrvatske razišalju i po zapadnomadgarski škola. U zapadnoj Ugarskoj su ali odbili te udžbenike, ar su bili pisani na „ilirskom“ jeziku, ki je zapadnougarskim Hrvatom bio potpuno tuđji i kim još i učitelji nisu vladali, kako bi pak oni mogli podučavati ta jezik? Zvana toga hrvačanski jezik, kako ga i dandanas zovu Gradišćanski Hrvati, ne bi ispunjavao funkciju jezika, ar ne živi med ljudi. Zato su učitelji potribovali, da se školske knjige pisane na štokavskom jeziku prevodu na čakavski jezik, ki bi odgovarao zapadnougarskim prilikam. Tako je 1859. izašla „Početnica za katoličansku školsku mladost s osobitim obzirom na hrvatske škole u Ugarskom kraljevstvu“ farnika Gašpara Glavanića iz Vorištana. Iako je Glavanićeva Početnica bila pisana novim pravopisom, tzv. gajicom (Ljudevit Gaj prenesao je dijakritične znake českoga pravopisa na hrvatski jezik i ga tako oslobodio madgarske ortografije), je ipak još dugo duralo dokle se je gajica potpuno afirmirala. Novi pravopis se je prvo učvrstio u školski knjiga, a kot smo to naučni od crikve, stoprv

Miho Naković

kašnje u crikvenoj literaturi. Krajem 19. st. se je konačno gajica probila i u knjiga, ke je crikva izdala.

Gajicom je pisana i prva gradišćanskohrvatska gramatika Mihovila Nakovića. Fabian Hauszer je izdao hrvatsko-nimški rječnik za školske učitelje, ali nij ga prilagodio prilikam jurske dijeceze i je propao s njim (1859).

Gašpar Glavanić je jedan od pionirov jezične reforme, ali izgleda da su njegove ideje bile pre progresivne za zapadnougarske Hrvate, ki su se protivili svemu, ča je samo dušalo po hrvačansku, a zvana toga su bili dobri Madjari, ki su bili prlje pripravnici preuzeti madgarski jezik, nego stopiti se s matičnim narodom.

U „Naši Novina“ se polako kristalizirao pravi ideal Hrvata: pravi Hrvat je dobar kršćan i dobar Madjar. „Naše Novine“ su počele izlaziti 1910. ljeta, čiji suradnik je bio Martin Meršić Miloradić.

Njegova jezična linija nije potpuno jasna. U pjesmi „Naš jezik“ opomenjuje ljude da ne zataru svoj jezik, ar bi to značilo odreći se svoje kulture, ali i zahititi vjeru. U ovoj pjesmi Miloradić ostaje lojalan svom jeziku, dok u otvorenom pismu „Poštovanoj hrvatskoj braći u Gradišću“ u Hrvatski Novina piše da je potribo

Poštovanoj hrvatskoj braći u Gradišću.

Lipa hvala vam budi na ljubavi, te mi prigodom zlate maše skazali. A književnost je uboga i preuboga. „pauperis est numerare pecus“ to ubogi si broji i ljubi još i piplice, ih neg ima. Vi ste obljubili te piplice, ar su vaše, vaši piplici. Mi koji smo ovde va Gradišću smo neg ljubljerna kita, ku je turski vijor od pla otčehnul i dostrovašio simo va jeziku tuđjinu. Ako hoćemo ostar Hrvatske moramo književno najzad pricipiti našem stablu na Jugu ter tamo slati naša konči na „južinu“.

Našim mladiencem na Visokih Škocari su me takaj dragojutina siva avili, jednu rič od starca na spominak:

Da ne živiš prez dobitka,
Da oblađaš toga žitka
Teške jade, tužne jale:
Živiti znaj za Ideale!

U Kiemlji, 14. marc. 1926.

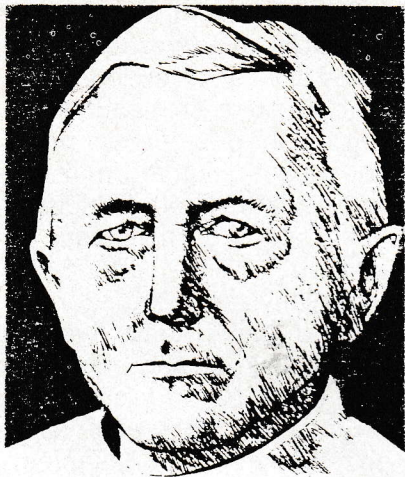
Vsim zahvalni
Mate Miloradić.

„pricipiti se najzad našem stablu na Jugu, ako hoćemo ostar Hrvati“. A u korespondenciji s Martinom Meršićem st. o svojoj gramatici, ka je izašla 1919. lj. u Juri, piše da ju je sastavio kot prvi korak prilagodjivanju kulturi matične zemlje i da mu se dijalektalna

gramatika čini besmislenom. Miloradić ali svojom "Slovnicom hrvatskoga jezika za selske škole" nije držao rič, ar je njegova gramatika uz mnoge druge karakteristike pisana čakavski i ikavskokavski.

1921. lj. se osnuje Hrvatsko kulturno društvo, čiji cilj je med drugim „naš starodavni hrvatski jezik od nabranih tudjih ričih i od grdih grišak očistit, osvitat, izobrazit; prave naredbe pisanja i lipoga izgovora dokonjat; potribne nove riči polag njegovoga duha načinjiti, i tako edan vsagdir ednako-lip, zvršen, književni jezik izdelat“. Spoznali su potriboću književnoga jezika, a da pritom ali nisu željili suradnju s Hrvatskom.

S pojavom Hrvatskih Novin 1923. lj. počinje i polemika oko književnoga jezika. Ivan Dobrović predlaže da se stvori tzv. „Hrvatska Akademija“, čija zadaća će biti odrediti jedinstven pravopis. I Rudolf Klaudus se bori za tu ideju. A Mate Karall uopće potribuje rječnik, u kom bi bila sadržana pravila, po ki bi skovali one riči, ke su našim preocem bile nepoznate. Uredništvo HN preporučuje da se postojeći jezični vakuum odstrani s pojmi standardnoga jezika, umjesto da se stvoru neologizmi. U borbi za književni jezik Gradišćanskih Hrvatov mnogi, kot na priliku Koloman Tomšić, Tome Bedenik, učitelj Meršić i farnik Blažević, vidu spas u približavanju standardnomu jeziku. A izgleda da su bili svi složni, dokle konačno Martin Meršić st. ne spusti svoju rič. On veli: „Ni triba, da si riči idemo posudit Zagreb, ali oš dalje! Vadimo neg iz svojih zviranjkov.“ Nadalje on prik HN daje na znanje: „Ljudi, prem se ne uču gramatike, vsedno stalno jednako, po stanovitih regula govoru, iz njevih ust učni ljudi regule zamu i popišu. Ada od ljudih se moramo učiti govorit i pisat.“ Meršiću pogovori Rudolf Klaudus, kad veli da jezik naroda sa svojim ger-

manizmi i madjarizmi bome nije non plus ultra. Kad bi gradišćanskohrvatski dijalekt postao književnim jezikom, onda bi bio i onemogućen pristup onoj kulturi, ka je svojstvena svim Hrvatom, a i Gradišćanskim. S ovom argumentacijom završava ping-pong igra oko jezične problematike, ali i diskusija o književnom jeziku će se vrijeda opet rasplamsati. Da bi pred narodom opravdao on jezik, kim su bile pisane novine, Ignac Horvat naznačuje da „moramo razumit, da se drugačije pominamo i dru-

gačije pišemo. Drugi je vsakidanski govor i drugi je književni jezik. Za to ima svaki narod jedan književni jezik, ki stoji mnogokrat visoko i daleko prik vsih dialektov svoga ljudstva i koga se za to moraju jur dica u školi posebno učiti“. Ignac Horvat favorizira tzv. „ljudsku

školu“, ka svoju domovinu neka bude imala u novina. Potom je pak zaistinu počeo svoju seriju s jezičnimi kuti i novine su dostale poučan karakter. Bio je za reformu narodnoga jezika, ki će potom vršiti funkciju urednoga književnoga jezika.

Kad se 1929. lj. - Gradišće je jur zdavno pod Austrijom - nanovič utemelji HKD, se istovrimeno i odredi pravac za razvitak jezika. HN čedu se oslanjati na standardni jezik, ar za gradišćanske Hrvate „mora bit književni jezik on, ki je književni jezik za sve Hrvate“. Nadalje se piše u HN: „Pogrišno bi bilo, ako bi mi počeli u naših novinah pisati s književnim jezikom. Mi moramo se na temelju našega dijalekta razvijati do književnoga jezika i to za narod ne će bit dobro moguće, ako se ne bude i književni jezik podučaval u naših školah“.

Kad je dr. Jagšić tim argumentom da podučava južnohrvatski književni jezik, otpušćen od službe na učiteljskoj školi u Matrštofu, diskusija oko gradišćanskohrvatskoga jezika opet dostigne vrhunac. Kod zemaljskoga poglavara su se naime potužili neki hrvatski duhovnici i učitelji, ki su se protivili standardnomu jeziku. Nato su svitske i crikvene oblasti i reprezentanti gradišćanskih Hrvatov sklopili tzv. „narodni sporazum“. Gradišćanski Hrvati se priznaju kot lojalni gradjani države Austrije, kim nije niti žbrili palo na pamet da se priključu drugoj državi. Obadvi strani - i simpatizanti i protivnici standardnoga jezika - su se pogodile. Literatura matičnoga naroda neka postane pristupačna i gradišćanskim Hrvatom. Zemaljski poglavar još i odobrava da se u 8. razredu osnovnih škol hasnuju knjige pisane standardnim jezikom. Ta predlog ali nisu prihvatili jednoglasno, a kot to dokumentiraju HN se tomu pitanju nije niti pridalo bog-zna kakovo značenje. Iako se je jur onda zaključilo izdati rječnik i

gramatiku, je rječnik izašao stoprv 1982. lj., to je skoro 50 ljet kašnje, a gdo zna kako dugo ćemo morat čekati na gramatiku?

S jedne strani su se hrvatski intelektualci borili za gradišćansko-hrvatski književni jezik, a s druge strani u narodu uopće nisu imali potrebu za jezikom, ki im gluši tako „po slovačku“. Zato su običnoga štitelja svenek nanovič prik novin morali prosvitljivati.

Za vrime nacionalsocijalizma je diskusija oko jezika zamrla, a i HN su skrsle spozornice. Ali po Drugom svitskom boju gibanje na jezičnom sektoru nastavlja svoj put dalje. U jezični krugi su došli do zaključka da je bolje, ako se gradišćansko-hrvatsko narječje korak po korak pripelja standardnomu jeziku, nego ako se od danas na zutra upelja jezik matičnoga naroda. S ovom strategijom se ali opet nije postignuo željeni rezultat, ar su izostajale konkretne jezične reforme i smjernice. Nato je Karlo Preč nanovič iskopao ideju o „Hrvatskoj Akademiji“, ka bi konačno stvorila regule u pogledu na stilistiku i ortografiju. Isto kot i Dobrovič, se niti on nije probio s tom idejom.

Tokom pedesetih ljet će ali dojt do važne cezure, ar će se pojaviti „Kratk pravopis“ od Ignaca Horvata s normativnim karakterom. Gledajući dogodjaje retrospektivno, moramo priznati da se je onda konačno ganuo jezični motor. U jezični kuti su se marljivo analizirala jezična pitanja, a od osebite važnosti je jezični kut Karla Preča „Za jedinstveni i fonetički pravopis“, ar daje odgovor na mnoga delikatna pitanja. Njegov popis pravil preporučuje svakomu, ali ne primora nikoga da ih se drži. Pokidob da se ali sva hrvatska izdanja držu tih pravil, a ona valjaju i dandanas, smimo prez sumnje govoriti o jezičnoj reformi pedesetih ljet.

Šezdesetih ljet se je opet raspirila živa diskusija oko književnoga jezika. Dok su

mladi intelektualci, okupljeni u Hrvatskom akademskom klubu, priželjkivali upeljanje književnoga jezika, su u umjereniji krugi bili za postepeno i pažljivo prilagodjivanje književnomu jeziku. Nikola Benčić u svojem članku, u Glasu, u časopisu HAKa odsudjuje konzervativizam: „Konzervativnost u jeziku nema mjesta, jer njom se kopa samo grob, u kojeg će se narod vremenom sam povaliti na vječni san. Konzervativnim ponašanjem smatram ono, kada se grčevito borimo protiv „novih“ riječi, koje se pomalo uvadjaju u jezik. (...) Vrhunac ove negativne pojave je, kada se ugledne i vodeće ličnosti našeg naroda o ovim novim riječima negativno izražavaju, te je jednostavno markiraju tudjim, srpskim ili ruskim. Sa takvim odrazima vrše samo destruktivni rad i bace svakom takvom izjavom jednu lopatu više crne zemlje iz jame, koju možda neznano i nehotice pripremaju našem narodu“. Ov članak je pravoda izazvao odgovor. Augustin Blazović piše u HN pod naslovom „Tradicija i naprednost“ da se narod ne more spasiti standardnim jezikom, nego da je Gradišćanske Hrvate kroz stoljeća očuvala „hrvatska ćut, ljubav k tradiciji, ljubav k našim praocem i njihovomu jeziku“. Blazović je zaprosio mlade da uvidu, ko značenje tradicija ima za Gradišćanske Hrvate. Izgledalo je da će se gradišćansko-hrvatsko pitanje riješiti u korist južnoga književnoga jezika, ar je s vremenom većina potpomagala tu ideju, a i Ignac Horvat je bio za preuzimanje štokavske deklinacije i ijekavštine. (I jezikoslovci iz Hrvatske su povladjivali toj odluki). Jasno je bilo da se standardni jezik ne more upeljati prik noći, zato su izdjelali plan, po kom bi se prvih deset ljet izobrazili učitelji, ki bi onda naučili dicu standardni jezik, tako da bi po dodatni deseti ljeti jedna generacija jur vladala standardnim jezikom.

1962. je izašla gramatika Konrada Meršiča s naslovom „Naš jezik“ i je konzekventno pisana hrvatskim standardnim jezikom. Svi su se veselili gramatiki, samo da nije bilo prave gradišćansko-hrvatske škole, na koj bi se bio konzekventno i intezivno predavao hrvatski književni jezik. (Ta škola nam i dandanas još fali, a govora je o dvojezičnoj gimnaziji). Uspjeh, da će se probiti hrvatski standardni jezik, je izostajao, ar niti učiteljstvo nije bilo bog-zna kako upućeno u hrvatski književni jezik. „Velik čitanka“ Konrada Meršiča, ka je izašla 1967. je jur pisana narodnim jezikom, a samo par tekstov je sastavljeno na standardnom jeziku.

Onemogućena je ada nakana da se hrvatski književni jezik upelja u gradišćansko-hrvatsku javnost, umjesto toga sredinom sedamdesetih ljet dojde do preokreta u jezičnoj politici. Gradišćansko-hrvatski intelektualci se slažu da je potribno stvoriti autonomnu gradišćansko-hrvatsku varijantu, tzv. gradišćansko-hrvatski standardni jezik, a nje podupiraju i slavisti iz Hrvatske Josip Hamm i Božidar Finka, ki ujedno i potribuju da se normira gradišćansko-hrvatski jezik. S nimško-gradišćansko-hrvatskim-hrvatskim rječnikom, ki je izašao 1982. ljeta je učinjen prvi korak k normiranomu gradišćansko-hrvatskomu standardnomu jeziku. Zvana „Kratkoga pregleda gramatike gradišćansko-hrvatskoga jezika“ autorov Štefana Zvonarića i Joške Vlašića, ki je izašao 1984. zasada još nimamo opširne gramatike, čiji cilj bi bio konačno utvrditi normu. Kako dugo će ali još durati, dokle budemo u ruka držali gramatiku?

Agnjica Schuster

K O M E N T A R Č I Ć I

Pri sjednici kotarskoga odbora Hrvatskoga kulturnoga društva, koncem junija u Klimpuhu, je potpredsjednik društva dir. Rudi Prikosović potribovao, da HKD **opet** triba jakoga muža na čelu. S tim, da će potpredsjednik tako oštro kritizirati svojega predsjednika, nigdo nije računao.

Su Hrvatske novine premalo črne? Ovo pitanje si človik mora postaviti, kad čuje stalnu kritiku kotarskoga predsjednika Narodne stranke dipl. inž. Ivica Karalla. Novi glas mu nudja lahko rješenje. Črni imaju sigurno dosta pinez, da platu neke članke, inzerate ili kipiće u HN.

Manjinska politika Gradišćanskih Hrvatov je nekako perverzna. Dok u ljetni miseci sunce ražara žitak i prirodu — se manjinski problemi ohladjuju.

Narodna visoka škola Gradišćanskih Hrvatov, je skupa s Informativnim centrom austrijskih narodnih grup priredila u Cindrofu anketu o školskom pitanju. Zač se je ova priredba održala u Gradišću je nerazumljivo, ar stručnjaki za školska pitanja u Gradišću nisu bili nazoči, a „laikom“ se je i govorilo, neka kot pravnik idu na sjednicu. Sigurno su naša hrvatska društva u tako dobrom materijalnom stanju, da moru pineze investirati na krivom mjestu.

30 ljet dugo sada postoji glasilo Hrvatskoga akademskoga kluba. Ča se je 1957. ljeta počelo pod imenom Glas, se sada nastavlja pod naslovom Novi Glas. Je ov komentarčić jedini doprinos k tomu jubileju?

Novo Selo se kani raspitati od Raušera. Cogrštof se kani raspitati od Cindrofa. Pajngrt se kani raspitati od Rasporka, a Otava se kani raspitati od Hirmana. Koga to još čudi kad se u Gradišću raspita svako četvrto hištvo?

HAKovski protest u vezi s lanjskim jezičnim tečajem u Puntu je ljetos urodio sad. Iz hotela kategorije Ž u Puntu su se ljetos diozimatelji tečaja smjestili u Puli u hotelu kategorije B.

Na bečanskom Rennerinstitutu se je od 26. do 28. junija priredio za pripadnike manjin tečaj za jahanje. Iz pozivnice je jur bilo za izviditi, ki je s kim jahao:

pozivaju na spravišće
Manjinska politika
 Kako se zajaha s manjinami
 26. — 28. junija 1987.
 na Rennerinstitutu

R J E Š E N J A G A N J K O V

MAGIČNI KVADRAT

M L A K A
 L A G A V
 A G A P A
 K A P O R
 A V A R I

LOGOGRIFI

LOGOGRIFI

loza, Roza, koza, doza

Loza
 Roza
 Koza
 Doza

ORIŠIĆ GREGORIĆ
 A KARALL VUKOVIĆ
 S A F J I
 U G A Č U Č
 Č R HUISZA IG I
 I I A SZABODO S V
 Č I V O N U F N N V Z P
 I A A I E
 Š R R R Č R D
 R S E Y G U E
 E A L T Š N P
 M I K U L A I I A
 E E Č K L
 Z U K K
 A M U E H L G A S S N E R A O
 F D N I E F N R O K Č V
 I I
 P R I K O S O V I Ć

NOVA POČETNA VRIMENA HRVATSKIH EMISIJOV U RADIJU

KRATKE VISTI

od ponedjeljka do subote 13.03 — 13.05

NA ZNANJE SE DAJE

od ponedjeljka do subote 19.55 — 20.00

RADIO PANONIJE

četvrtkom 20.05 — 21.00 (hrvatski dio do 20.25)

NEMA PROBLEMA

petkom 19.05 — 19.30 **RADIO-KOLEG**

svaki 1. petak u mjesecu: za osnovne školare

svaki 2. petak u mjesecu: za predškolsku djecu

svaki 3. petak u mjesecu: za gimnazijalce

svaki 4. petak u mjesecu: za glavne školare

na svetke i praznike posebne emisije, tako na temu kviz

ZNATI ILI UGANJATI

od 19.30 — 19.55 **RADIO ZA MLADE**

NAŠI LJUDI

subotom 18.10 — 19.00

ZA JEDAN ČASAK RADOSTI

nedjeljom 17.10 — 18.00

NAŠ KULTURNI TAJEDAN

nedjeljom 21.30 — 22.00

P.b.b.

Erscheinungsort: Wien

Verlagspostamt : 1040

DRUCKSACHE

HKD

Dr. Lorenz Kerall-Strasse

7000 Zellern / Eisenstadt